

**T.C. MİLLÎ EĞİTİM
BAKANLIĞI**

ORTAÖĞRETİM
SOSYOLOJİ DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI

**TÜRKİYE YÜZYILI
MAARİF MODELİ**

2026

İÇİNDEKİLER

1. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	4
1.1. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN TEMEL YAKLAŞIMI VE ÖZEL AMAÇLARI	4
1.2. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASINA İLİŞKİN ESASLAR	5
1.3. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÜNİTE, ÖĞRENME ÇIKTISI SAYISI VE SÜRE TABLOLARI	10
1.4. SOSYOLOJİ DERSİ KİTAP FORMA SAYILARI VE EBATLARI	10
1.5. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI	11
2. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA YER ALAN ÜNİTELER	13
SOSYOLOJİ DERSİ 1	13
SOSYOLOJİ DERSİ 2	38

1. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

1.1. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN TEMEL YAKLAŞIMI VE ÖZEL AMAÇLARI

Sosyoloji; toplumun yapısını, onu oluşturan kurumları ve bu kurumlar arasındaki ilişkileri, kültürel örüntüleri ve toplumsal değişim süreçlerini inceleyen bir sosyal bilim dalıdır. Bu disiplin, bireysel deneyimleri tarihsel süreçler ve toplumsal bağlamı içinde ele alır; görünüşte kişisel olan sorunların (işsizlik, yoksulluk, göç vb.) ardındaki toplumsal dinamikleri, güç ilişkilerini ve kültürel yapıları ortaya çıkarır. Böylece, özel olanda genel olanı, benzerlikler içinde farklılıkları görmeyi mümkün kılar.

Sosyoloji Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin yaşadıkları toplumu tarihsel ve kültürel boyutlarıyla doğru, kapsamlı ve eleştirel bir biçimde kavrayabilmelerini hedefleyen bütüncül bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Program; soyut teorik bilgilerin aktarımından ziyade, günlük yaşamdan ve Türkiye'den somut toplumsal olgu ve sorunları merkeze alarak öğrencilerin analitik, eleştirel ve derinlikli bir sosyolojik düşünme becerisi geliştirmesini amaçlamaktadır.

Tarih boyunca toplumlar yavaş da olsa değişim yaşamıştır. Ancak sanayileşme, kentleşme gibi bileşenleriyle modernleşme süreci hızlı ve köklü değişimlere yol açarak toplumları derinden sarsmıştır. Sosyoloji de bu sancılı değişimin getirdiği sorunlara çözüm arama çabası olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde küreselleşme; ekonomik, kültürel ve siyasal etkileşimlerin sınırları aşarak yoğunlaşmasına yol açmış; bu da sosyolojik düşünme ve yorumlama becerisine olan ihtiyacı artırmıştır. Toplumsal yapıların giderek çok katmanlı, dinamik ve etkileşimli bir görünüm kazanması, sosyolojiyi çağdaş dünyada daha da önemli kılmaktadır.

Program, Avrupa merkezli bakış açılarının ötesine geçerek Türkiye'nin özgün tarihsel ve kültürel yapısını merkeze alır. Bu yaklaşım, Batı'yı yalnızca bilimsel ve teknolojik alanda değil kültür ve medeniyet boyutunda da idealize eden anlayışlara karşı eleştirel bir perspektif sunar. Dolayısıyla program, Türkiye'nin kendi tarihsel birikimi, yerel toplumsal dinamikleri ve kültürel kodları dikkate alınarak geliştirilmiştir.

Bireylerin toplumu anlamlandırma kapasitesi; bilgi birikimi, deneyim ve bakış açısıyla doğrudan ilişkilidir. Ancak gündelik bilgi ve sınırlı bireysel deneyimler çoğu zaman yüzeysel veya hatalı çıkarımlara yol açar. Sosyolojik bakış açısı ise sosyal gerçekliği yalnızca kişisel izlenimlerle değil rasyonel, eleştirel ve sistematik bir düşünme süreciyle anlamayı sağlar. Sosyoloji; ekonomi, siyaset bilimi, kültürel çalışmalar gibi farklı disiplinlerden beslenerek toplumsal sorunları tek boyutlu açıklamalara indirgmeden çok yönlü bir perspektifle ele alır. Bu sayede, toplumsal sorunların doğru tanımlanması kolaylaşır ve çözüme yönelik bilinçli bir katılım teşvik edilir. Ayrıca farklılıkların anlaşılması ve saygıyla karşılanması desteklenir.

Programda medeniyet, modernleşme, oryantalizm, İslam karşıtlığı gibi sosyolojiye ilişkin anahtar kavramlara özel önem verilmiştir. Bu kavramlar, öğrencilerin günümüz sosyolojik meselelerini tarihsel boyutlarıyla kavramalarına ve bu konularda bilinç geliştirmelerine katkı sağlar.

Klasik sosyolojide hâkim olan pozitivist yöntem ve tarih anlayışının yerine programda sosyal gerçekliğin zamana ve zemine göre farklı olduğunu kabul eden anlama duyarlı yorumlayıcı yaklaşımlar benimsenmiştir. Böylece öğrenciler, kültürel farklılıklara saygılı ve toplumsal aktörlerin kendi hayatlarına yüklediği anlamlara duyarlı bir bakış açısı kazanmaya yönlendirilir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni esas alınarak hazırlanmış olan *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*; bilgi aktarımına dayalı klasik eğitim modellerinden ayrılarak öğrencilerin toplumsal olgu ve sorunları tarihsel ve sosyolojik bağlamlarıyla analiz etmelerini, özgül koşullar içinde değerlendirmelerini sağlayan anlamlandırma süreçlerini ön plana çıkarır. Bu yaklaşım, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye odaklanır. Programın temel amacı; öğrencilerin toplumsal olaylara ilişkin farkındalıklarını artırmak, onları aktif, sorgulayıcı, eleştirel ve çözüm odaklı bireyler olarak yetiştirmektir. Bu hedef doğrultusunda öğrenme-öğretme süreçleri öğrenci merkezli, yaşantısal öğrenmeye dayalı ve sorgulamayı teşvik eden bir anlayışla kurgulanmıştır.

Türkiye'nin Batılılaşma sürecinde edebiyatın sosyolojik bir kaynak işlevi gördüğü bilinmektedir. Bu kapsamda Ahmet Hamdi Tanpınar, Attila İlhan, Mehmet Âkif Ersoy, Tefik Fikret, Cemil Meriç gibi yazar ve düşünürlerin eserlerinden yararlanılarak öğrencilerin hem toplumsal değişimi anlamaları hem de millî kültürel mirasa duyarlılık geliştirmeleri

amaçlanmaktadır. Disiplinler arası yaklaşımı destekleyen bu anlayış, kitap okuma alışkanlığını da teşvik eder.

Programın öğrenme çıktılarının inşasında "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortak Metni"nde sosyal bilimler alanına ilişkin "Eleştirel Sosyolojik Düşünme" becerisinin "Çözümleme", "Sorgulama" ve "Eleştirel Düşünme" bütünleşik becerilerine, "Tarihsel Empati" becerisinin alt bütünleşik becerisi olan "Tarihsel Bağlamsallaştırma" becerisine, "Değişim ve Sürekliliği Algılama" becerisinin alt bütünleşik becerisi olan "Değişim ve Sürekliliği Neden ve Sonuçlarıyla Yorumlama" becerisine ve kavramsal becerilerden "Karşılaştırma", "Yapılandırma", "Yorumlama" ve "Çıkarım Yapma" becerilerine yer verilmiştir. Bu beceriler, sadece öğrenme çıktılarının temeli olmakla kalmamış; aynı zamanda programın genel yaklaşımını şekillendiren bütüncül düşünme, analitik sorgulama, disiplinler arası ilişki kurma gibi üst düzey bilişsel süreçlerle bütünleştirilmiştir.

Sonuç olarak *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*; Türkiye'nin tarihsel ve kültürel gerçekliklerine duyarlı, çağdaş eğitim ilkeleriyle uyumlu, öğrenciyi aktif öğrenen ve sorgulayan bireyler olarak yetiştirmeyi hedefleyen bütüncül bir yapıya sahiptir. Program, öğrencilere hem yerel-toplumsal hem de küresel olguları analiz etme ve anlamlandırma becerisi kazandıracak güçlü bir akademik ve pedagojik altyapı sunmaktadır. Böylece sosyolojik bilinç ve yetkinliklerle donatılmış bireyler yetiştirilerek toplumsal gelişime katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ve "Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanan programla öğrencilerin

1. Sosyolojik kavram ve olguları günlük yaşamdan örneklerle açıklamaları,
2. Sosyal bilimler ve sosyoloji terminolojisini kullanarak toplumsal meseleleri sözlü ve yazılı olarak ifade edebilmeleri,
3. Toplumsal olgu ve sorunları sosyolojik perspektifle analiz etme ve değerlendirme becerisi kazanmaları,
4. Bilimsel, sistematik ve kanıta dayalı düşünme yetisi geliştirmeleri,
5. Temel sosyoloji kuramlarını tartışmalarda etkin biçimde kullanabilmeleri,
6. Edebiyat, sinema, görsel sanatlar gibi kültürel ürünleri sosyolojik açıdan çözümleyebilmeleri,
7. Hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne, etik ilkelere uygun, farklı görüşlere saygılı sosyolojik tartışmalar yapabilmeleri,
8. İnsan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı bir bilinç geliştirmeleri,
9. Disiplinler arası bağlantılar kurarak sentezleyici sosyolojik düşünceler ortaya koyabilmeleri,
10. Analitik ve eleştirel sosyolojik bakış açısı edinerek bunu yaşam boyu sürdürebilmeleri amaçlanmaktadır.

1.2. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASINA İLİŞKİN ESASLAR

Sosyoloji Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmalıdır:

- Program, "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni"nde yer alan ilke ve yaklaşımlar esas alınarak hazırlanmıştır. Bu nedenle sosyoloji dersine ilişkin öğrenme-öğretme süreçlerinin planlanması, öğretim yaşantılarının tasarlanması, ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesi, ders materyallerinin geliştirilmesi ve kitap yazım süreçlerinde söz konusu ortak metin temel alınmalıdır. Eğitim öğretim faaliyetlerinin tamamı, "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni"nde tanımlanan öğrenci profilinin gelişimini destekleyecek şekilde yürütülmelidir.
- Eğitim öğretim süreçlerinde Türkçenin doğru ve etkili kullanımına özel bir önem verilmelidir. Bu bağlamda öğrencilerin dil becerilerinin (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) çok yönlü biçimde geliştirilmesi, söz varlıklarının zenginleştirilmesi ve ifade yeteneklerinin güçlendirilmesi temel bir hedef olarak benimsenmelidir. Dil, yalnızca iletişim aracı değil aynı zamanda düşünmenin, öğrenmenin ve anlam kurmanın da temelidir. Bu nedenle tüm derslerde dilin işlevsel kullanımı desteklenmeli, öğrencilerin hem akademik hem de toplumsal bağlamda kendilerini doğru ve açık şekilde ifade edebilmeleri için uygun öğrenme ortamları oluşturulmalıdır.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne göre hazırlanan *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*'nda öğrencilere kazandırılması amaçlanan bilgi ve beceriler öğrenme çıktısı olarak ifade edilmektedir. Öğrenme çıktıları yapılandırılırken alan becerilerine ve kavramsal becerilere ait süreç bileşenlerinin tamamı dikkate alınmalıdır.

- Sosyoloji dersi öğretim süreci; öğrencilerin bireysel farklılıklarını, özel gereksinimlerini ve öğrenme stillerini dikkate alan bütüncül ve öğrenci merkezli bir yaklaşımla planlanmalı ve yürütülmelidir. Pedagojik özellikler, teknolojik imkânlar ve mimari özellikler göz önüne alınarak öğrenme ortamları esnek hâle getirilmelidir. Bu çerçevede öğrencilerin aktif katılımını destekleyen çeşitli öğrenme kanıtları (portfolyolar, performans görevleri, projeler vb.) ve çok boyutlu ölçme ve değerlendirme araçları etkin bir biçimde kullanılmalıdır.
- Programdaki öğrenme yaşantıları yalnızca akademik bilgi aktarımıyla sınırlı kalmamalı; öğrencilerin sosyal, duygusal ve kültürel gelişimlerini de destekleyecek biçimde tasarlanmalıdır. Bu doğrultuda öğretim stratejileri, disiplinler arası bağlamları gözeterek farklı yöntem ve tekniklerin birlikte kullanıldığı kapsamlı bir çerçevede uygulanmalıdır. Özellikle sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin, değerlerin, dijital okuryazarlığın öğretim sürecine dâhil edilmesi, öğrencilerin çok yönlü gelişimine katkı sağlayacaktır.
- Programın uygulanmasında yaşantısal öğrenme ilkesi temel alınarak sorgulamaya dayalı öğretim anlayışı esas kabul edilmelidir. Bu anlayış çerçevesinde proje temelli öğrenme, problem temelli öğrenme, örnek olay analizi, tartışma, yaratıcı drama, eğitsel oyunlar gibi etkileşimli ve derinlemesine öğrenmeyi teşvik eden öğretim teknikleri kullanılmalıdır. Bu yöntemler, öğrencilerin bilgiyi yüzeysel olarak edinmelerinin ötesinde bilgiyi yapılandırmaları ve yaşamla ilişkilendirmeleri için uygun ortamlar sağlar.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli temel alınarak hazırlanan *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*; Sosyoloji Dersi 1 ve Sosyoloji Dersi 2 şeklinde hazırlanmış olup Sosyoloji Dersi 2 yalnızca sosyal bilimler liselerine özgüdür.
- Sosyoloji Dersi Öğretim Programı; Sosyoloji Dersi 1 ve Sosyoloji Dersi 2 haftada ikişer ders saati uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Dersin belirtilen saatten az veya fazla seçilmesi hâlinde; üniteye ayrılan sürelerde öğrenme-öğretme uygulamaları ve bu kapsamdaki etkinlikler (okul dışı etkinlikler dâhil), zümre öğretmenler kurulunca öğrencilerin hazır bulunuşluğu ve ihtiyaçlarına göre zenginleştirilebilir, çeşitlendirilebilir veya sadeleştirilebilir.
- *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı* ünite temelli bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Program ünitelerinde bulunan konuların kapsamı içerik çerçevesinde belirlenmiş ve program bileşenleri öğrenme-öğretme yaşantılarında açıklanmıştır. Planlama yapılırken bunlara dikkat edilmelidir.
- Programda yer verilen Türk sosyologların, millî kültürü ve toplumsal yapıyı yansıtan özgün eserlerinin öğrencilere tanıtılması; bu eserlerin okutulması ve sosyolojik analiz düzeyinde işlenmesi önemlidir. Böylece öğrenciler, kendi toplumlarını daha bilinçli bir şekilde değerlendirme yetkinliği kazanacaktır.
- Ölçme ve değerlendirme süreçleri, öğretimin yalnızca sonuç odaklı değil süreç odaklı ve gelişimsel bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin günlük yaşamla, yakın veya uzak çevreyle ilişkili sorunları analiz edebilecekleri uygulamalı ve araştırmaya dayalı görevler ön plana çıkarılmalıdır. Bu görevler, öğrencilerin edindikleri bilgileri gerçek hayat bağlamlarında kullanmalarını sağlayarak transfer becerilerini geliştirmeyi hedeflemelidir. Ayrıca süreç içinde öğrencilere yapılandırıcı ve nitelikli geri bildirimler sunulmalı; değerlendirme uygulamaları öz değerlendirme, akran değerlendirmesi, rubrik gibi araçlarla desteklenerek çok yönlü hâle getirilmelidir.
- Programda yer alan ön değerlendirme, köprü kurma ve öğrenme kanıtları kısımları öneri niteliğinde verilmekle birlikte hazırlanacak tüm materyallerde ön değerlendirme ve köprü kurma kısımlarının mutlaka yer alması gerekmektedir. Bu kısımlarda okulun ve sınıfın nitelikleri göz önünde bulundurularak öğrenme çıktısı ve içeriğe uygun farklı yöntem ve teknikler uygulanabilir.
- Ünite içeriklerinin işleniş sırası ve süresi öğretim programında genel hatlarıyla belirlenmiş olsa da programın esneklik ilkesi doğrultusunda zümre öğretmenlerinin öğrenci profili, okulun fiziksel ve sosyokültürel koşulları gibi etkenleri göz önünde bulundurarak yeniden planlama yapabilmeleri mümkündür. Özellikle Sosyal Bilimler Liselerinde kademeli biçimde uygulanacak olan sosyoloji dersleri için önceki kademelerde oluşabilecek öğrenme eksikliklerinin nasıl tespit edileceği ve giderileceği eğitim öğretim yılı başında yapılan zümre toplantılarında karara bağlanır ve eğitim öğretim sürecinde uygulanır.

Programlar Arası Bileşenler

- Programda öğrencilere alan becerilerinin yanı sıra sosyal-duygusal öğrenme becerileri, okuryazarlık becerileri ve değerlerin disiplinler arası bir bakış açısıyla kazandırılması hedeflenmektedir. Bu nedenle sosyoloji dersi, programda belirtilen ve öğrenme-öğretme yaşantılarıyla ilişkilendirilen bu bileşenler dikkate alınarak planlanmalıdır.
- Bilgi ve beceriler, içerik çerçevesi içinde anlamlı bir bütünlük oluştururken sosyal-duygusal öğrenme becerileri, değerler, okuryazarlık becerileri gibi programlar arası bileşenlerin de öğrenmenin doğal bir parçası hâline getirilmesi gerekmektedir. Bu unsurların notla değerlendirilmesine gerek yoktur ancak öğrencilerin gelişimini izlemek amacıyla performans görevi, kontrol listesi, dereceli puanlama anahtarı gibi ölçme araçlarında bu bileşenlere ilişkin ölçütlere yer verilmelidir.
- Söz konusu becerilerin öğrenme sürecinin doğal bir parçası olarak işlenmesi, öğretimin yüzeysel olmaktan çıkarılarak yaşantı temelli hâle gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu süreçte programlar arası bileşenlerin yalnızca ek içerikler olarak değil öğrenmenin iç dinamiklerine entegre edilmiş biçimde kurgulanması gerekmektedir. Bu beceriler, amacına uygun materyallerle desteklenerek uygulamaya dönük öğretim etkinlikleriyle bütünleştirilmelidir.
- Programlar arası bileşenlerin bu yapısal bütünlük içinde sunulması, öğrencilerin yaşadıkları toplumla anlamlı bağlar kurmalarını kolaylaştırmakta ve sosyal uyum becerilerini, toplumsal sorumluluk duygularını, kültürel farkındalıklarını geliştirmektedir. Bu bileşenler aynı zamanda bireylerin Erdem-Değer-Eylem bütünlüğü içinde duygu ve davranış geliştirmelerini; kendi kültürel mirasının farkında, bu mirası korumaya istekli ve topluma katkı sağlayacak üretken bireyler olarak yetişmelerini hedeflemektedir. Bu nedenle öğretim programında yer verilen her bir bileşenin teorik düzeyde kalmaması; sınıf içi ve dışı uygulamalarla somutlaştırılarak hayata geçirilmesi sağlanmalıdır. Öğrencilerin bireysel deneyimlerini içeren, etkileşim temelli ve toplumsal bağlamla ilişkili öğrenme süreçleri, programın amaçlarının gerçekleşmesi bakımından vazgeçilmezdir.

Öğrenme Kanıtları (Ölçme ve Değerlendirme)

- Programda önerilen ölçme ve değerlendirme uygulamaları, öğrencilerin bireysel farklılıklarını, öğrenme hızlarını, ilgi alanlarını ve gelişim düzeylerini dikkate alarak sürece ve ürüne dayalı bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Bu bağlamda ölçme ve değerlendirme sürecinin, öğretim süreciyle bütünlüklü bir yapıya sahip olması ve öğrenme yaşantılarının doğal bir parçası olarak uygulanması önem arz etmektedir. Öğrencilerin gelişimlerinin izlenebilmesi amacıyla ölçme ve değerlendirme süreçlerinin düzenli aralıklarla gerçekleştirilmesi ve elde edilen verilere dayalı olarak öğrencilere yapılandırıcı geri bildirimler verilmesi gerekmektedir. Geri bildirim süreçleri, öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını sağlamakta; öz değerlendirme ve akran değerlendirme araçlarıyla bireysel farkındalıklarını artırmaktadır.
- Ölçme araçlarının, her üniteye belirlenen öğrenme çıktılarını en az bir ölçme aracı ile değerlendirmesi hedeflenmiş; öğretmenlere rehberlik edebilmesi amacıyla her bir öğrenme çıktısına yönelik örnek ölçme araçları ve yöntem önerileri sunulmuştur. Ancak öğretmenlerden sınıf dinamiklerine ve öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre bu araçları esnek biçimde uyarlaması beklenmektedir. Kullanılacak tüm ölçme araçları, öğrenme çıktısına ve ölçme amacına uygun olmalıdır.
- Değerler, sosyal-duygusal öğrenme becerileri, okuryazarlık becerileri gibi bütünleştirilmiş program bileşenleri, öğrenme-öğretme süreci boyunca yapılandırılmış etkinliklerle desteklenmekte, ancak bu becerilere ilişkin doğrudan ölçme araçlarına yer verilmemektedir. Bunun yerine bu bileşenler; performans görevleri, projelerde kullanılan dereceli puanlama anahtarları gibi araçlara entegre edilmekte ve değerlendirme ölçütleri arasına dâhil edilmektedir. Bu yaklaşım, öğrenmenin bilişsel, duyuşsal ve sosyal boyutlarını birlikte değerlendirme imkânı sunmaktadır.
- Ölçme ve değerlendirme uygulamaları hazırlanırken öğrencilerin sahip oldukları farklı ilgi alanları, yetenek düzeyleri ve öğrenme tarzları göz önünde bulundurulmalı; öğrencilere bireysel potansiyellerini en iyi şekilde yansıtabilecekleri görevler verilmelidir. Bu tür görevlerin tasarımı günlük yaşamla ilişkili, öğrencinin yakın veya uzak çevresinde karşılaşılabileceği güncel toplumsal sorunları içeren bağlamsal senaryolar kullanılmalıdır.

- Ölçme ve değerlendirme sürecinde dijital teknolojilerin etkin kullanımı önem arz etmektedir. Öğrencilerin bilgi görseli, poster, dijital sunum, kısa video, afiş gibi ürünler hazırlayarak kendilerini ifade etmelerine imkân tanınmalı; böylece hem dijital okuryazarlıkları geliştirilmeli hem de öğrenme süreci daha motive edici hâle getirilmelidir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde geliştirilen *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*, öğrencilerin sosyolojik bilgi ve becerilerini geliştirmeyi hedeflerken; bu hedeflere ulaşmanın derecesini belirlemek amacıyla çeşitli ölçme ve değerlendirme araçlarına yer vermektedir. Bu doğrultuda her üniteye yer alan öğrenme çıktılarının doğasına ve hedeflenen becerilere uygun olarak bireysel ya da grup çalışmasına dayalı performans görevleri yapılandırılmıştır. Söz konusu görevler, öğrencilerin hem bireysel öğrenme süreçlerini desteklemekte hem de iş birliği temelli sosyal öğrenme ortamları oluşturmaktadır.
- Performans görevleri, öğrenme sürecine odaklanan değerlendirme yaklaşımları için uygundur. Öğrencilere günlük yaşamla ilişkilendirilebilecek, özgün ve anlamlı araştırma ya da uygulama görevleri verilmeli; elde edilen çıktılar üzerinden yapılandırılmış geri bildirim sağlanmalıdır. Bu yaklaşım, öğrencilerin eleştirel düşünme, yorumlama, ilişkilendirme ve çözüm üretme becerilerini geliştirmeye katkı sunar. Programda her üniteye okul içi ve okul dışı öğrenme ortamlarını da kapsayacak şekilde planlanan performans görevlerine yer verilmiştir. Bu görevlerin çıktıları arasında rapor hazırlama, sunum yapma, akademik ya da yansıtıcı metin yazma gibi ürünler yer alabilir. Bu ürünlerin değerlendirilmesi sürecinde kullanılacak ölçütler; ilgili öğrenme çıktısının süreç bileşenleri, görev türü ve bağlam dikkate alınarak oluşturulmalıdır. Ayrıca öğretmenler gerekli gördüklerinde öğrencilerden süreç boyunca yaptıkları çalışmaları içeren öğrenci ürün dosyası isteyebilir. Bu dosyalar hem sürecin izlenmesinde hem de gerektiğinde sonuç değerlendirmesinde kullanılabilir.
- Programda yer alan alan becerilerinin ve kavramsal becerilerin ölçülmesinde çeşitli ölçme araçlarından yararlanılması önerilmektedir. Bunlar arasında kelime ilişkilendirme testleri, eşleştirme etkinlikleri, yapılandırılmış grid uygulamaları, kontrol listeleri, kavram haritaları, zihin haritaları, çalışma kâğıtları, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formları, dereceli puanlama anahtarları, derecelendirme ölçekleri gibi çeşitli araçlar yer almaktadır.
- *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*'nın ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, öğrencilerin yalnızca bilgi düzeylerini değil aynı zamanda beceri düzeylerini de değerlendirmeye yönelik bütüncül bir çerçevede yapılandırılmıştır. Bu süreçte öğretmenlerin rehberliği ve öğrencilerin etkin katılımı esastır. Ölçme araçlarının uygulanmasında ise akademik geçerlilik, güvenirlik, öğrenme çıktısıyla uyum gibi ilkeler titizlikle gözetilmelidir.

Öğrenme-Öğretme Yaşantıları

- *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı*, öğrencinin bütünsel gelişimini esas almaktadır. Bu gelişimi sağlayabilmek amacıyla öğrenme-öğretme yaşantılarında sunulan etkinlikler; ilgili öğrenme çıktısı, beceri, eğilim ve değerlerin kazandırılmasına yönelik hazırlanmıştır. Programın öğrenme-öğretme yaşantıları bölümünde bunlara örnekler sunulmuştur. Öğretmenlerden bu örneklerden yola çıkarak öğrenci gruplarının özelliklerine göre öğrenme yaşantılarını uyarlamaları, değiştirmeleri veya yeni etkinlikler oluşturmaları beklenmektedir.
- Her ünite için öğrenme-öğretme yaşantılarında yer alan temel kabuller ve köprü kurma kısımları, öğrencilerin ön bilgilerini göz önünde bulundurarak yeni öğrenmelerle bağ kurmalarına olanak tanımaktadır. Bu kapsamda öğrencilerin sahip olması gereken ön bilgiler programda net bir şekilde tanımlanmış, bu bilgilere sahip olma düzeylerinin tespiti için ön değerlendirme yöntemleri detaylandırılmıştır. Böylece hem yeni öğrenmelerin sağlam temeller üzerine inşa edilmesi sağlanmakta hem de varsa öğrenme eksiklikleri belirlenip giderilmektedir. Öğrencilerin ön bilgileriyle yeni kazanımlar arasındaki bağlantılar köprü kurma yöntemiyle sistematik şekilde yapılandırılmıştır; bu yaklaşım, öğrenmenin sürekliliği ve bütünlüğü açısından kritik bir öneme sahiptir. Öğrenme yaşantıları uygulanırken ön değerlendirme sürecinde öğrencilerin temel kabullerde yer alan bilgiye sahip olma durumlarının kontrol edilmesi, gerekli durumlarda temel kabullere ilişkin öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması beklenmektedir.
- Program, yaşantısal öğrenmeyi temel alarak sorgulamaya dayalı, aktif katılımı teşvik eden bir öğretim süreci öngörmektedir. İçerikler, öğrencilerin toplumsal olay ve sorunlara ilişkin farkındalıklarını artıracak, onların düşüncelerini analiz etmelerini, çıkarımlar yapmalarını ve bu çıkarımları günlük hayat bağlamında değerlendirmelerini

sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Öğrencilerden öğretmenlerinin rehberliğinde disiplinler arası ve beceriler arası bağlantılar kurmaları beklenmekte, bu sayede sosyolojik bakış açısı çok boyutlu ve zengin bir öğrenme deneyimine dönüşmektedir. Programda önerilen öğrenci merkezli yöntem ve teknikler; örneğin proje temelli öğrenme, problem çözme, tartışma, yaratıcı drama gibi yaklaşımlar, öğrenme ortamlarını daha etkileşimli, katılımcı ve anlamlı hâle getirmektedir. Bu yöntemlerin seçimi ve uygulanması sırasında öğrencilerin özellikleri, öğrenme ortamlarının niteliği ve ilgili öğrenme çıktıları dikkate alınmalıdır.

- Öğrenme-öğretme uygulamaları, öğrencilerin sosyolojinin temel kavram, olgu ve sorunlarını günlük yaşamlarıyla ilişkilendirerek anlamlandırılmalarını sağlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu süreç, öğrencilerin toplumsal meseleleri sosyolojik terim ve kavramlarla açıklamalarını ve ifade etmelerini mümkün kılacak biçimde planlanmıştır. Aynı zamanda öğrencilerden araştırdıkları bilgiyi yapılandırılmaları ve ortaya koymaları beklenmekte; kavram yanılgıları ve öğrenme eksikliklerinin belirlenip giderilmesi için programda gerekli dönüt mekanizmaları yer almaktadır. Bu kapsamda öğretmenlerin yapıcı geri bildirimler vermesi ve tamamlayıcı çalışma materyalleri sunması esastır.
- Programda öğrenme çıktılarının gerçekleşmesini sağlamak amacıyla kavramsal beceriler, okuryazarlık ve sosyal-duygusal öğrenme becerileri ile alan becerilerinin birlikte kullanımı teşvik edilmektedir. Öğretim yöntem ve teknikleri, bu becerilerle uyumlu olarak seçilmeli ve ölçme ve değerlendirme süreçleriyle bütünlüklü bir şekilde uygulanmalıdır. Öğrencilerin hazırbulunuşluğu, öğrenme profilleri ve ihtiyaçları doğrultusunda bilgi notları, sunumlar, çalışma kâğıtları, projeler, okuma parçaları gibi çeşitli öğretim materyalleri kullanılmalıdır. Bu materyallerin hazırlanmasında zümre öğretmenleri ve diğer branş öğretmenleri arasında koordinasyon ve iş birliği sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin bütünsel gelişimini desteklemek amacıyla öğrenme-öğretme uygulamalarında çalışma kâğıtlarına geniş yer verilmiştir. Bu çalışma kâğıtları ders kitabında sistematik olarak yer almalı; öğrenci gruplarının özelliklerine göre gerektiğinde öğretmenler tarafından uyarlanarak yeni etkinlikler geliştirilmelidir. Böylece farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verilmesi mümkün olabilecektir.
- Öğrencilerin aktif katılımını teşvik eden öğrenme ortamlarının oluşturulması, düşüncelerin özgürce paylaşılabildiği, sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin gelişimini destekleyen pozitif sınıf ikliminin tesis edilmesi zorunludur. Öğretmenler, bu süreçte öğrencilerin çok yönlü gelişimini destekleyecek şekilde rehberlik etmeli; öğrenme süreçlerini kolaylaştırıcı ve destekleyici bir rol üstlenmelidir.
- Öğrenme-öğretme süreçlerinde okul içi ve okul dışı uygun öğrenme ortamlarının planlanması sırasında öğrenme çıktılarının kapsamı, öğrencilerin bireysel farklılıkları ve okulun fiziksel ve teknolojik imkânları göz önünde bulundurulmalıdır. Dijital öğrenme ortamları, ulusal ve uluslararası projeler mümkün olduğunca programa entegre edilmeli; millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, belirli gün ve haftalar gibi kültürel etkinlikler, öğrencilerin yaşadıkları toplumu sosyolojik bir perspektifle anlamalarına imkân tanıyacak şekilde değerlendirilmelidir.
- Öğretim programında her ünitenin işleniş sırası ve süreleri belirlenmiş olmakla birlikte, zümre öğretmenleri öğrenci düzeyleri, öğrenme ihtiyaçları ve çevresel koşullar doğrultusunda bu planlamalarda esneklik göstermeli ve gerektiğinde düzenlemeler yapmalıdır. Bu esneklik, programın daha etkin uygulanmasını ve öğrenme çıktılarına ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Farklılaştırma

- Öğretim süreci planlanırken öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda öğretimin öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve hazırbulunuşluklarına göre düzenlenebilmesi için farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı benimsenmelidir. Bu çerçevede programda zenginleştirme ve destekleme kapsamındaki uygulamalar, doğrudan ders kitaplarında yer almaz; bu uygulamalar öğretmenler tarafından öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve bireysel özellikleri dikkate alınarak özgün şekilde hazırlanıp planlanmalıdır. Ancak materyal geliştirenler tarafından bu uygulamalara yönelik elektronik içerik (e-içerik) hazırlanabilir. Destekleme içeriklerinin basılı hâlde ilgili öğrenciye verilmesinin becerilerin kazandırılmasını destekleyeceği düşünülmektedir.

- Uygulama sürecinde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi alanları ve öğrenme tarzları dikkate alınmalı; içerik, süreç ve ürün bu özelliklere uygun biçimde düzenlenmelidir. Böylece aynı öğrenme çıktısına farklı yollarla ulaşılabilir ve zenginleştirici ya da destekleyici etkinliklerle her bir öğrenciye kendisine uygun öğrenme fırsatı sunulabilir. Böyle bir planlama, sınıfta farklı öğrenme düzeylerine sahip öğrencilerin gereksinimlerini karşılamayı sağlar. Destekleme etkinliklerinde kullanılan işitsel, görsel, dijital öğretim araç ve materyallerinin sade, açık ve anlaşılır olması büyük önem taşımaktadır. Zenginleştirme bölümünde önerilen uygulamalardan her ünite için en az bir tanesi sosyal bilimler liselerinde zorunlu olarak uygulanır. Zorunlu olarak belirlenen uygulamalara öğretmenler yıllık planlarında mutlaka yer vermelidir.

1.3. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÜNİTE, ÖĞRENME ÇIKTISI SAYISI VE SÜRE TABLOLARI

SOSYOLOJİ DERSİ 1

ÜNİTE	Öğrenme Çıktısı Sayısı	Süre	
		Ders Saati	Yüzde Oranı (%)
1. SOSYOLOJİNİN DOĞUŞU	3	16	22
2. TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME VE SOSYOLOJİ	3	14	19
3. KÜLTÜR VE TOPLUMSAL YAPI	3	12	17
4. TOPLUMSAL KURUMLAR	6	16	22
5. GÜNCEL SOSYOLOJİK MESELELER	3	10	14
OKUL TEMELLİ PLANLAMA*	-	4	6
TOPLAM	18	72	100

SOSYOLOJİ DERSİ 2

ÜNİTE	Öğrenme Çıktısı Sayısı	Süre	
		Ders Saati	Yüzde Oranı (%)
1. BİLİM SOSYOLOJİSİ	2	20	28
2. ÖRNEK SOSYOLOJİK UYGULAMALAR	1	48	66
OKUL TEMELLİ PLANLAMA*	-	4	6
TOPLAM	3	72	100

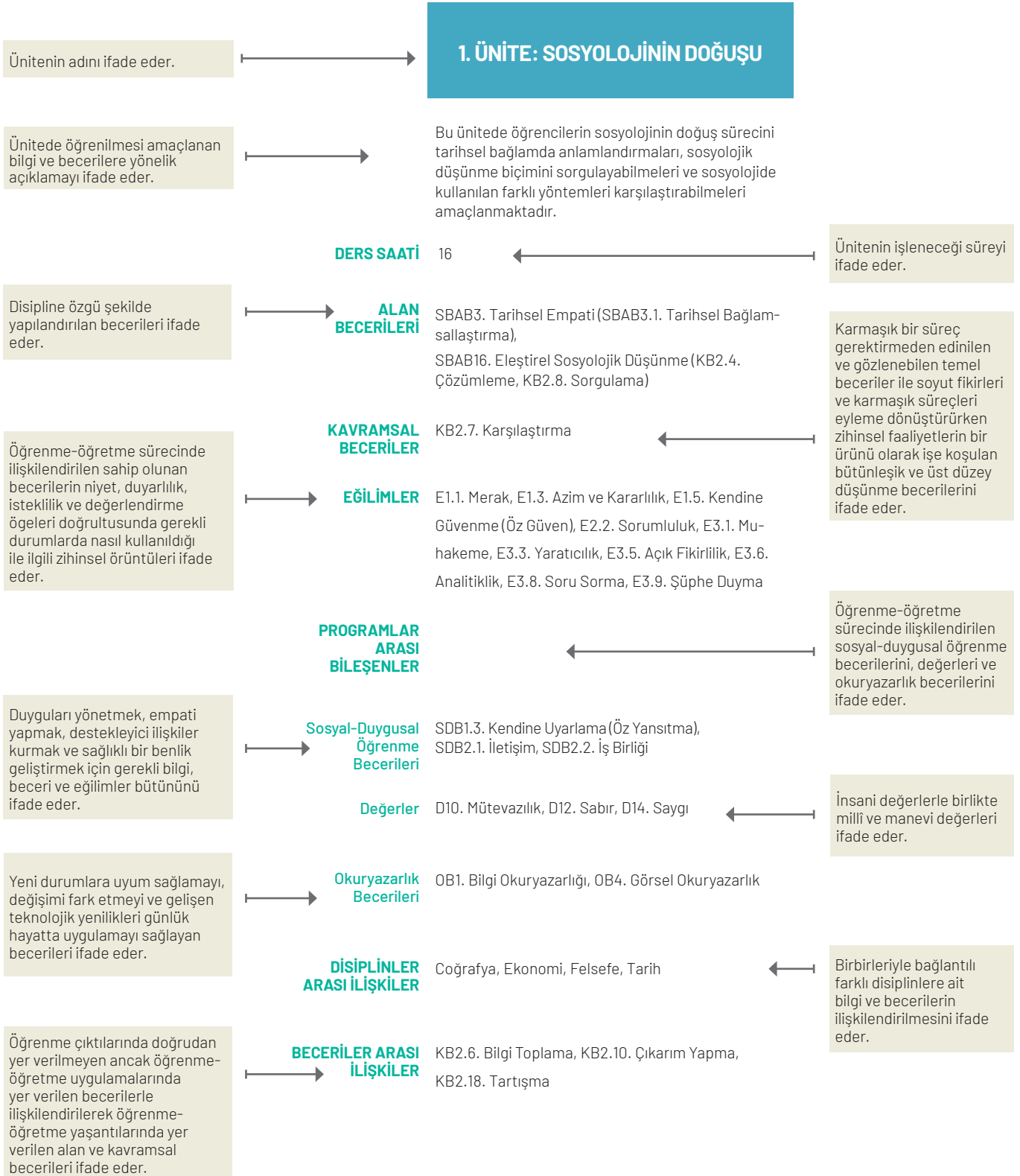
* Zümre öğretmenler kurulu tarafından ders kapsamında yapılması kararlaştırılan okul dışı öğrenme etkinlikleri, araştırma ve gözlem, sosyal etkinlikler, proje çalışmaları, yerel çalışmalar, okuma çalışmaları vb. çalışmalar için ayrılan süredir. Çalışmalar için ayrılan süre eğitim öğretim yılı başında planlanır ve yıllık planlarda ifade edilir.

1.4. SOSYOLOJİ DERSİ KİTAP FORMA SAYILARI VE EBATLARI

DERS KİTABI	FORMA SAYISI	KİTAP EBADI
SOSYOLOJİ DERSİ 1	12-14	19,5 cm X 27,5 cm
SOSYOLOJİ DERSİ 2	8-10	19,5 cm X 27,5 cm

1.5. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI

Ünite temelli bir anlayışla hazırlanan *Sosyoloji Dersi Öğretim Programı* Sosyoloji Dersi 1 için 72 ders saati, Sosyoloji Dersi 2 için 72 ders saati olacak biçimde düzenlenmiştir.

Öğrenme-öğretme yaşantıları sonunda öğrenciye kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri ve becerilerin süreç bileşenlerini ifade eder.

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ

SOS.11.1.1. Sosyolojinin doğuş sürecini tarihsel bağlamda yapılandırarak anlamlandırabilme

- Sosyolojinin doğuşuna etki eden düşünürlerin görüşlerini analiz eder.
- Sosyolojinin doğduğu dönemin sosyal, ekonomik ve siyasal koşullarını fark eder.

Dersin kodu
Sınıf seviyesi
Ünite numarası
Öğrenme çıktı numarası

Öğrenme sürecinde ele alınan bilgi kümesini (bölüm/konu/alt konuya ilişkin sınırları) ifade eder.

Disipline ait başlıca anahtar kavramları ifade eder.

İÇERİK ÇERÇEVESİ

Sosyolojinin Doğuşu
Sosyolojik Düşünme Biçimi
Sosyolojide Kullanılan Farklı Yöntemler

Anahtar Kavramlar

Sanayi Devrimi, anomie, ilerleme, kentleşme, toplumsal düzen

Öğrenme çıktıların değerlendirilmesi ile uygun ölçme ve değerlendirme araçlarını ifade eder.

Öğrenme çıktıları, eğilim, programlar arası bileşenler ve öğrenme kanıtları arasında kurulan ve anlamlı ilişkilere dayanan öğrenme-öğretme sürecini ifade eder.

ÖĞRENME KANITLARI (Ölçme ve Değerlendirme)

Bu üniteye ilişkin öğrenme çıktıları; kısa cevaplı sorular, öz değerlendirme formu, akran değerlendirme formu, yansıtma yazısı, açık uçlu sorular, zihin haritası, kontrol listesi ve yapılandırılmış grid kullanılarak değerlendirilebilir.

ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI

Temel Kabuller

Bu üniteye öğrencilerin sosyolojiyi ortaya çıkaran tarihsel sürecin genel özellikleri, toplumsal yaşam ve toplum kavramı, bilimsel yöntem hakkında bilgi sahibi olduğu kabul edilir.

Önceki öğrenme-öğretme süreçlerinden getirildiği kabul edilen bilgi ve becerileri ifade eder.

Yeni bilgi ve becerilerin öğrenilmesi için sahip olunması gereken ön bilgi ve becerilerin değerlendirilmesi ile öğrenme sürecindeki ilgi ve ihtiyaçların belirlenmesini ifade eder.

Ön Değerlendirme Süreci

Öğrencilere Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nin nedenleri ve sonuçları, sosyolojiye ihtiyaç duyulmasının nedenleri, birey-toplum ilişkisi ve bilimsel yöntem hakkında açık uçlu sorular sorulabilir.

Köprü Kurma

Geleneksel tarım toplumu, sanayi toplumu ve günümüz toplumunun özelliklerini yansıtan bilgi ve görseller verilerek öğrencilerin bu toplumları ekonomi, siyaset, kültür, eğitim, yerleşim birimleri açısından karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları hakkında fikir üretmesi sağlanabilir.

Mevcut bilgi ve becerilerle yeni edinilecek bilgi ve beceriler arasında ilişki kurmayı, buradan hareketle yeni edinilecek bilgi ve becerilerle günlük hayat deneyimleri arasında bağ kurmayı ifade eder.

Hedeflenen öğrenci profili ve temel öğrenme yaklaşımları ile uyumlu öğrenme-öğretme yaşantılarının hayata geçirildiği uygulamaları ifade eder.

Öğrenme-Öğretme Uygulamaları

SOS.11.1.1

Öğrencilere yönlendirici sorular sorularak toplumun ne olduğu, birey-toplum ilişkisi ve toplumun işleyişi üzerine fikir üretmeleri sağlanır (E3.3). Sosyolojinin 19. yüzyılda sanayileşmiş toplumlarda bilimsel bir disiplin hâline dönüşerek kurumsallaştığını vurgulayan bir tanımı verilerek sosyolojiye neden ihtiyaç duyulduğu konusunda akıl yürütmeleri sağlanır.

FARKLILAŞTIRMA

Zenginleştirme

İbn Haldun'un *Mukaddime* adlı eserinden toplumsal yaşamın zorunluluğu hakkındaki görüşlerini araştırmaları ve rapor olarak sunmaları istenebilir.

Akranlarından daha ileri düzeydeki öğrencilere genişletilmiş ve derinlemesine öğrenme fırsatları sunan, onların bilgi ve becerilerini geliştiren öğrenme-öğretme yaşantılarını ifade eder.

Öğrenme sürecinde daha fazla zaman ve tekrara ihtiyaç duyan öğrencilere ortam, içerik, süreç ve ürün bağlamında uyarlanmış öğrenme-öğretme yaşantılarını ifade eder.

Destekleme

Sosyolojinin konusuna ve alanına ilişkin bilgilerin pekiştirilmesinde akran öğretimi veya grup çalışmalarından yararlanılabilir.

ÖĞRETMEN YANSITMALARI

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

Öğretmenin ve programın güçlü ve iyileştirilmesi gereken yönlerinin öğretmenler tarafından değerlendirilmesini ifade eder.

2. SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA YER ALAN FARKLI SINIF DÜZEYLERİNE AİT ÜNİTELER

SOSYOLOJİ DERSİ 1

1. ÜNİTE: SOSYOLOJİNİN DOĞUŞU

Bu ünite de öğrencilerin sosyolojinin doğuş sürecini tarihsel bağlamda anlamlandırabil-
meleri, sosyolojik düşünme biçimini sorgulayabilmeleri ve sosyolojide kullanılan farklı
yöntemleri karşılaştırabilmeleri amaçlanmaktadır.

DERS SAATİ 16

**ALAN
BECERİLERİ**

SBAB3. Tarihsel Empati (SBAB3.1. Tarihsel Bağlamsallaştırma), SBAB16. Eleştirel Sosyo-
lojik Düşünme (KB2.8. Sorgulama)

**KAVRAMSAL
BECERİLER**

KB2.7. Karşılaştırma

EĞİLİMLER

E1.3. Azim ve Kararlılık, E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven), E2.2. Sorumluluk, E3.1.
Muhakeme, E3.3. Yaratıcılık, E3.5. Açık Fikirlilik, E3.6. Analitiklik, E3.8. Soru Sorma, E3.9.
Şüphe Duyma

**PROGRAMLAR ARASI
BİLEŞENLER**

**Sosyal-Duygusal
Öğrenme Becerileri**

SDB1.3. Kendine Uyarılama (Öz Yansıtma), SDB2.1. İletişim, SDB2.2. İş Birliği

Değerler

D12. Sabır, D14. Saygı

Okuryazarlık Becerileri

OB1. Bilgi Okuryazarlığı, OB5. Kültür Okuryazarlığı

**DİSİPLİNLER ARASI
İLİŞKİLER**

Coğrafya, Ekonomi, Felsefe, Tarih

**BECERİLER ARASI
İLİŞKİLER**

KB2.6. Bilgi Toplama, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB2.18. Tartışma

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ

SOS.11.1.1. Sosyolojinin doğuş sürecini tarihsel bağlamda anlamlandırabilme

- a) *Sosyolojinin doğuşuna etki eden düşüncülerin görüşlerini analiz eder.*
- b) *Sosyolojinin doğduğu dönemin sosyal, ekonomik ve siyasal koşullarını fark eder.*
- c) *Sosyolojinin doğduğu tarihsel koşullar ile günümüz toplumlarının koşullarını karşılaştırır.*
- ç) *Sosyolojinin kurucu isimlerinin sosyoloji anlayışlarını açıklar.*

SOS.11.1.2. Sosyolojik düşünme biçimini sorgulayabilme

- a) *Sosyolojik düşünme biçimi ile ilgili merak ettiği konuyu tanımlar.*
- b) *Sosyolojik düşünme biçimi ile ilgili merak ettiği konu hakkında sorular sorar.*
- c) *Sosyolojik düşünme biçimi ile ilgili merak ettiği konu hakkında bilgi toplar.*
- ç) *Toplanan bilgilerin doğruluğunu değerlendirir.*
- d) *Doğrulanmış bilgilerden hareketle sosyolojik düşünme biçimine uygun çıkarımlar yapar.*

SOS.11.1.3. Sosyolojide kullanılan farklı yöntemleri karşılaştırabilme

- a) *Nicel ve nitel araştırma yöntemleri ile bu yöntemlerin dayandığı görüşlerin temel özelliklerini belirler.*
- b) *Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin benzerliklerini listeler.*
- c) *Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin farklılıklarını listeler.*

İÇERİK ÇERÇEVESİ

Sosyolojinin Doğuşu
Sosyolojik Düşünme Biçimi
Sosyolojide Kullanılan Farklı Yöntemler

Anahtar Kavramlar

anomi, ilerleme, kentleşme, modernite, toplumsal düzen

ÖĞRENME KANITLARI (Ölçme ve Değerlendirme)

Bu ünitedeki öğrenme çıktıları; öz değerlendirme formu, akran değerlendirme formu, açık uçlu sorular ve yapılandırılmış grid kullanılarak değerlendirilebilir.

Performans görevi olarak çeşitli sosyolojik araştırma konuları verilerek bu konuları pozitivist ve yorumcu görüşün nasıl ele alabileceği hakkında iş birlikli olarak sunum hazırlamaları istenebilir. Performans görevi; özellik belirleme, benzerlik ve farklılıkları listeleme, sunum yapma gibi ölçütleri içeren dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilebilir.

ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI

Temel Kabuller Bu ünite de öğrencilerin sosyolojiyi ortaya çıkaran tarihsel sürecin genel özellikleri, toplumsal yaşam ve toplum kavramı, bilimsel yöntem hakkında bilgi sahibi olduğu kabul edilir.

Ön Değerlendirme Süreci Öğrencilere sosyolojiyi ortaya çıkaran tarihsel sürecin genel özellikleri, toplumsal yaşam ve toplum kavramı, bilimsel yöntem hakkında açık uçlu sorular sorulabilir.

Köprü Kurma Geleneksel tarım toplumu, sanayi toplumu ve günümüz toplumunun özelliklerini yansıtan bilgi ve görseller verilerek öğrencilerin bu toplumları ekonomi, siyaset, kültür, eğitim, yerleşim birimleri açısından karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları hakkında fikir üretmesi sağlanabilir.

Öğrenme-Öğretme SOS.11.1.1

Uygulamaları

Öğrencilere sosyolojinin bir bilim dalı olarak 19. yüzyılda sanayileşmiş toplumlarda ortaya çıktığını vurgulayan bir tanımı verilir. Öğrencilerin sosyolojiye neden ihtiyaç duyulduğu konusunda akıl yürütmeleri sağlanır. Bunun için öğrencilere toplumun ne olduğu, birey-toplum ilişkisi ve toplumun işleyişi hakkında yönlendirici sorular sorulur (**E3.3**). Süreçte sokratik diyalog yöntemi kullanılabilir. Sosyolojiyi hazırlayan düşünürlerin [Aristoteles (Aristoteles), İbn Haldun, Giambattista Vico (Cambattista Viko), Saint Simon (Sen Simon)] toplum hakkındaki temel düşüncelerini içeren bilgi notu verilerek öğrencilerin söz konusu düşünürlerin sosyolojinin temellerinin oluşumuna nasıl katkıda bulunduğunu analiz etmeleri sağlanır (**E3.1**). Toplumu sistematik olarak inceleyen ilk düşünür olan İbn Haldun'un görüşleri kullandığı temel kavramlar çerçevesinde açıklanır. Süreçte bu düşünürlerin toplumu bir araştırma alanı olarak ele aldıkları; toplumun yapısı ve işleyişini, toplumsal değişimi ve birey-toplum ilişkisini anlamaya ve açıklamaya çalıştıkları öğrenciler tarafından keşfedilir. Bu aşamada soru-cevap tekniği kullanılabilir.

Öğrencilere 18-19. yüzyıl Avrupasında ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel-düşünsel alanlarda görülen köklü değişimleri yansıtan bilgiler ile soruların yer aldığı çalışma kağıdı verilir. Öğrencilerin çalışma kağıdındaki bilgilerden yola çıkarak ekonomik (Sanayi Devrimi, kapitalist ekonomik sistem), siyasal (Fransız İhtilali, milliyetçilik, sömürgecilik ve oryantalizm), sosyal (kentleşme, yeni sosyal sınıfların oluşumu) ve kültürel-düşünsel (bilimsel düşünceler, aydınlanma, sekülerleşme, muhafazakârlık) alanda yaşanan gelişmelerin sosyolojinin doğuşuna nasıl zemin hazırladığını fark etmesi sağlanır (**OB1, OB5**). Süreçte öğrencilere Sanayi Devrimi ve kapitalist ekonomik sistemin toplumsal yapıya etkisi, kentleşme, sosyal sınıfların ortaya çıkışı ve kültürel değişim hakkında sorular sorulur. Ayrıca Napolyon'un (Napolyon) Mısır'daki sömürgeciliği sistematik hâle getirmek için 22 cilt ansiklopedi hazırlattığı vurgulanarak oryantalizm, sömürgecilik ve sosyoloji ilişkisi hakkında öğrencilerin tartışma yapması sağlanır (**SDB2.1, KB2.18**). Bu aşamada konuşma halkası veya soru-cevap tekniğinden faydalanılabilir. Tartışma sürecinde öğrenciler birbirlerinin sözünü kesmeden dinler (**D14.1**). Süreç, öz veya akran değerlendirme formu ile değerlendirilebilir (**SDB1.3**). Öğrencilerin sosyolojinin doğduğu dönemin tarihsel koşulları ile günümüz koşullarını karşılaştırması sağlanır. Süreç karşılaştırma tablosu ile değerlendirilir.

Öğrencilere sosyolojinin kurucularının [Auguste Comte (Ogüst Kont), Karl Marx (Karl Marks), Emile Durkheim (Emil Dürkeym), Max Weber (Max Veber)] temel fikirlerini ve ele aldıkları problemleri içeren bilgi notu verilir. Öğrencilerin iş birlikli olarak bu düşünürlerin ele aldıkları problemleri, kullandıkları temel kavram ve argümanları belirlemeleri ve metin inceleme tablosu üzerinde göstermeleri sağlanır (**E1.5, E2.2, SDB2.2, D12.3**). Sosyoloji kuramları (işlevselci, çatışmacı ve sembolik etkileşimci) hakkında bilgi notu verilerek öğrencilerden bu kuramların toplum anlayışlarını, birey-toplum ilişkisine yaklaşımlarını karşılaştırmaları istenir. Süreç, açık uçlu sorular kullanılarak değerlendirilebilir.

SOS.11.1.2

Öğrencilere Zygmunt Bauman'ın (Zigmund Bauman) *Sosyolojik Düşünmek* ve C. Wright Mills'in (C. Rayt Mills) *Sosyolojik Tahayyül* adlı kitaplarından sosyolojik düşünme tarzını açıklayan birer alıntı veya yapılandırılmış metin verilir. Öğrencilerin verilen bilgilerden yola çıkarak sosyolojik düşünme biçimiyle ilgili merak ettiği konuyu ifade etmesi ve bu konu hakkında sorular sorması sağlanır (**E3.8**). Süreçte soru-cevap veya soru kartları öğretim tekniği kullanılabilir. Öğrenciler sosyolojik düşünme biçimi hakkında belirledikleri soruları güvenilir kaynaklardan araştırır ve doğruluğunu değerlendirir (**E1.5, E3.9, KB2.6**). Öğrencilere son yıllarda yoğunlaşan küresel göç sorununa ilişkin bilgi notu ve yönlendirici sorular verilir. Bu sorular çerçevesinde öğrencilerin birbirlerine saygı duyarak ve fikirlerinin eleştirilmesine açık olarak tartışması sağlanır (**E3.5, D14.1**). Süreçte göçün bireysel bir seçim değil ekonomik, siyasal faktörlerle gerçekleşen sosyolojik bir problem olduğu vurgulanır. Tartışma sürecinde öğrencilerin göçü sosyolojik olarak yorumlamaları istenir (**SDB2.1, KB2.18**). Göç sorunu hakkında sosyolojik düşünme biçimine uygun çıkarımlar yapmaları sağlanır (**SDB2.2, KB2.10**). Süreç, açık uçlu sorularla değerlendirilebilir.

SOS.11.1.3

Öğrencilerin yönlendirici sorularla nicel ve nitel kavramlarının anlamlarını sözlü olarak ifade etmesi sağlanır. Bu aşamada sokratik yöntem kullanılabilir. Öğrencilere nicel ve nitel araştırma ile ulaşılmış sosyolojik yargı içeren örnek cümleler verilerek bunların hangilerinin nicel, hangilerinin nitel araştırma ile elde edildiğini belirlemeleri istenir. Öğrencilere pozitivist ve yorumcu yaklaşım, nicel araştırma yöntemi (anket, istatistik), nitel araştırma yöntemi (görüşme, odak grup, söylem analizi, metin analizi, yorum, tarihsel inceleme vb.) hakkında bilgi ve sorular içeren çalışma kâğıdı verilir. Çalışma kâğıdında öğrencilerin öncelikle pozitivist ve yorumcu yaklaşımların temel özelliklerini belirlemesi sağlanır. Bunun için açık uçlu soruları yazılı olarak cevaplamaları istenir. Öğrencilerin nicel araştırma ve nitel araştırma yöntemlerinin genel özelliklerini belirlemesi sağlanır. Bunun için kart eşleştirme öğretim tekniği kullanılabilir (**E3.3**).

Öğrencilerden nicel araştırma ve nitel araştırma yöntemlerinin benzerliklerini ve farklılıklarını; bu yöntemlerin dayandıkları temel görüşler, amaçlar, veri üretme biçimleri, analiz yaklaşımları gibi unsurlar üzerinden listelemeleri istenir (**E3.6, OB1**). Öğrencilerin her iki yöntemin güçlü ve zayıf yanlarını tespit etmesi sağlanır. Süreç yapılandırılmış grid veya karşılaştırma tablosu ile değerlendirilebilir.

Performans görevi olarak öğrencilere çeşitli sosyolojik araştırma konuları verilerek bu konuları pozitivist ve yorumcu görüşün nasıl ele alabileceği hakkında iş birlikli olarak sunum hazırlamaları istenebilir (**E1.3, E2.2, SDB2.1, SDB2.2**).

FARKLILAŞTIRMA

Zenginleştirme İbn Haldun'un *Mukaddime* adlı eserinden toplumsal yaşamın zorunluluğu hakkındaki görüşlerini araştırmaları ve rapor olarak sunmaları istenebilir.
A. Comte'un Mustafa Reşit Paşa'ya pozitivizmi tanıtmak amacıyla yazmış olduğu mektup analiz edilerek mektubun tarihsel bağlam içinde değerlendirilmesi sağlanabilir.
P. Bourdieu'nun (Burdio) sosyolojiye kazandırdığı temel kavramları araştırmaları ve sunmaları istenebilir.
Hermeneutik (Hermenötik) yöntemi inceleyerek uygulama örnekleri ile bir sunum hazırlamaları sağlanabilir.

Destekleme Sosyolojinin konusuna ve alanına ilişkin bilgilerin pekiştirilmesinde akran öğretiminden veya grup çalışmalarından yararlanılabilir.
Sosyolojinin tarihsel gelişim süreciyle ilgili görsel ve işitsel materyaller kullanılabilir.
Sosyolojinin araştırma yöntem ve tekniklerinin anlaşılmasında karşılaştırma tabloları ve akış diyagramları kullanılabilir.

ÖĞRETMEN YANSITMALARI

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

2. ÜNİTE: TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME VE SOSYOLOJİ

Bu ünite de öğrencilerin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e modernleşmenin nedenleri ve sonuçlarını yorumlayabilmeleri, Türkiye'de sosyolojinin doğuşu ve gelişim sürecini tarihsel bir kurgu içinde yapılandırabilmeleri, Türkiye'de sosyolojinin yöneldiği temel meseleleri sorgulayabilmeleri ve Türkiye'de toplumsal düşüncenin edebî eserlere yansımalarını yorumlayabilmeleri amaçlanmaktadır.

DERS SAATİ 14

**ALAN
BECERİLERİ**

SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama (SBAB4.2. Değişim ve Sürekliliği Neden ve Sonuçlarıyla Yorumlama)

**KAVRAMSAL
BECERİLER**

KB2.8. Sorgulama, KB2.13. Yapılandırma, KB2.14. Yorumlama

EĞİLİMLER

E1.1. Merak, E1.3. Azim ve Kararlılık, E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven), E2.1. Empati, E3.4. Gerçeği Arama, E3.6. Analitiklik, E3.7. Sistematiçlik

**PROGRAMLAR ARASI
BİLEŞENLER**

**Sosyal-Duygusal
Öğrenme Becerileri**

SDB2.2. İş Birliğı, SDB2.3. Sosyal Farkındalık

Değerler

D7. Estetik, D19. Vatanseverlik

Okuryazarlık Becerileri

OB1. Bilgi Okuryazarlığı, OB4. Görsel Okuryazarlık, OB5. Kültür Okuryazarlığı

**DİSİPLİNLER ARASI
İLİŞKİLER**

Türk Dili ve Edebiyatı, Felsefe, Tarih

**BECERİLER ARASI
İLİŞKİLER**

KB2.7. Karşılaştırma, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB2.17. Değerlendirme, KB2.18. Tartışma

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ

- SOS.11.2.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e modernleşmenin neden ve sonuçlarını yorumlayabilme
- Osmanlı'da başlayıp Cumhuriyet Dönemi'nde derinleşerek devam eden modernleşmenin nedenlerini inceler.*
 - Osmanlı'da başlayıp Cumhuriyet Dönemi'nde derinleşerek devam eden modernleşmenin sonuçlarını inceler.*
 - Modernleşmenin sonuçlarını tarihsel bağlamda sorgular.*
 - Modernleşmenin nedenlerini ve sonuçlarını tarihsel bağlamda yeniden ifade eder.*

- SOS.11.2.2. Türkiye'de sosyolojinin doğuşu ve gelişim sürecini tarihsel bir kurgu içinde yapılandırabilme
- Türkiye'de sosyolojinin gelişim sürecine ilişkin olay, olgu ve düşünsel yönelimleri inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyar.*
 - Ortaya koyduğu ilişkileri tarihsel bağlamda bütünlleştirerek uyumlu bir bütün oluşturur.*

- SOS.11.2.3. Türk modernleşmesinin Türk edebiyatına yansımalarını yorumlayabilme
- Edebî eserlerde modernleşme konusunu inceler.*
 - İncelediği konuyu sosyoloji ile ilişkisi içinde bağlamdan kopmadan yazılı/sözlü metne dönüştürür.*
 - Eserlerdeki ilgili düşünceleri anlamı değiştirmeden kendi cümleleriyle ifade eder.*

İÇERİK ÇERÇEVESİ

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modernleşme Süreci
Tarihsel Bağlamda Türkiye'de Sosyolojinin Doğuşu ve Gelişimi
Türkiye'de Sosyoloji-Edebiyat İlişkisi

Anahtar Kavramlar

adem-i merkeziyet, edebiyat, hars, kültür, medeniyet, modernleşme

ÖĞRENME

KANITLARI

(Ölçme ve Değerlendirme)

Bu ünitedeki öğrenme çıktıları; açık uçlu sorular, balık kılçığı diyagramı, kavram haritası, dereceli puanlama anahtarı ve kontrol listesi kullanılarak değerlendirilebilir. Performans görevi kapsamında öğrencilerden Türkiye'de sosyolojinin nasıl doğduğu ve geliştiği hakkında olay-olgu-düşünce ilişkisi çerçevesinde tarihsel olaylar arasında bağlantı kuran bir kronolojik diyagram hazırlamaları, diyagramı sınıfta sunmaları istenebilir. Performans görevi nedensel ilişkileri ortaya koyma, uyumlu bir bütün oluşturma, sunum yapma gibi ölçütler üzerinden dereceli puanlama anahtarı kullanılarak değerlendirilebilir.

ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI

Temel Kabuller

Öğrencilerin Osmanlı'da başlayıp Cumhuriyet Dönemi'nde derinleşerek devam eden modernleşme konusunu ve modernleşmenin Türk edebiyatına yansımalarını genel hatlarıyla bildikleri kabul edilir.

Ön Değerlendirme Süreci

Öğrencilerden Türk modernleşmesi çerçevesinde gerçekleşen yenilikleri listelemesi ve Türk modernleşmesini konu edinen romanlara örnek vermesi istenir.

Köprü Kurma Öğrencilere modernleşme konusunun işlendiği Türk edebiyatı eserlerinden alıntı veya yapılandırılmış metinler verilerek bu eserlerde sosyolojiye konu olmuş hangi problemlerin işlendiğini ifade etmeleri istenebilir.

Öğrenme-Öğretme SOS.11.2.1

Uygulamalar

Öğrencilere modern, modernite ve modernleşme kavramları hakkında bilgi notu verilir (**KB2.18**). Modernleşmenin tanımı, özellikleri, farklı boyutları açıklanır. Süreçte Osmanlı da dâhil olmak üzere diğer devletlerin varlığı ve bağımsızlığı için bir tehdide dönüşen Batı Avrupa'nın hızla dünyanın yükselen gücü hâline gelmesinde etkili olan bilimsel-teknolojik gelişmelerin arka planında yatan kapitalizm, faydacı felsefe ve sömürgeciliğin rolü vurgulanır. Süreç modernleşme kavramını merkeze alan Frayer di-yagramı ile değerlendirilir.

Öğrencilerden Osmanlı'da başlayıp Cumhuriyet Dönemi'nde derinleşerek devam eden modernleşmenin (sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda) nedenleri hakkında güvenilir bilimsel kaynaklardan iş birlikli olarak araştırma yapmaları, araştırma sonuç-larını sınıfta sunmaları istenir (**E1.5, OB1**). Sunumlarda modernleşmeyle ilgili görseller kullanılması ve edebî eserlerden örnekler de verilmesi sağlanır (**OB4**).

Öğrencilere, Osmanlı'da başlayıp Cumhuriyet Dönemi'nde derinleşerek devam eden modernleşmenin sonuçlarını sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda incelemeleri için bilgi notu verilir. Cumhuriyet'in kurulmasından yaklaşık iki yüzyıl öncesinde başla-yan Osmanlı reformlarının Batı karşısında askerî ve ekonomik üstünlüğü yeniden ka-zanma arzusunun sonucu olduğu belirtilir. Osmanlı yöneticilerinin yurt dışına öğrenci göndermek ve modern okullar açmak suretiyle özellikle eğitim alanında ciddi reformlar yaptığı, Meşrutiyet ve Cumhuriyetin öznesi olan kuşağın bu modern okullarda yetiştiği vurgulanır. Modernleşme ilerledikçe değişimin sınırları, özgünlük gibi konularda yo-ğun tartışmaların yaşandığı, modernleşen tüm toplumlarda olduğu gibi gelenekle mo-dernleşme arasında bir gerilim ortaya çıktığı vurgulanır. Öğrencilerin elde ettiği bilgi-lerden faydalanarak modernleşmenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlarını tarihsel bağlamda sorgulamaları istenir (**E3.4**). Süreç, açık uçlu sorularla değeri-ndirilebilir.

Öğrencilere modernleşme tartışmalarına örnek olarak Said Halim Paşa, Niyazi Berkes, Nurettin Topçu ve Şerif Mardin'in modernleşme hakkında yaklaşımlarını temsil eden alıntılar veya yapılandırılmış metinler verilerek öğrencilerin bu metinlerde geçen temel kavram, problem ve görüşleri tespit etmeleri ve metin inceleme tablosu üzerinde gös-termeleri sağlanır.

Öğrencilerin iş birlikli olarak güvenilir kaynaklardan araştırdıkları Rusya, İran ve Ja-ponya modernleşmesini neden ve sonuçları ile ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel açıdan Türk modernleşmesi ile karşılaştırması sağlanır (**SDB2.2, D19.2, OB5, KB2.7**). Ulaştıkları sonuçların sunumu ve tartışılması için okulda panel düzenlenir. Süreç, öz değeri-ndirme formu ile değeri-ndirilebilir.

SOS.11.2.2

Öğrencilere Türkiye'de sosyolojinin doğuş ve gelişim sürecine etki eden olay, olgu ve dü-şünsel yönelimlere dair bilgi notu verilir. Bilgi notunda Avrupa'da modern toplumun so-runlarına çözüm aramak için ortaya çıkan sosyolojinin Türkiye'de modern bir toplum olu-şturmak için kullanıldığı, bu bağlamda sosyolojinin modernleşmenin yol haritasını çizmek, toplumsal yapıyı ve kurumları çağın gereklerine göre reforme etmek gibi amaçlar açı-sından önem kazandığı vurgulanır. Sosyolojinin doğuş ve gelişim sürecine etki eden olaylar (Sömürgecilik ve Batı yayılcılığı ekonomik bunalımlar, milliyetçilik ve milliyetçi isyanlar vb.), olgular (merkezleşme, sanayileşme, kentleşme vb.) ve düşünsel yönelimler (poziti-vizm, Batıcılık, muhafazakârlık vb.) tarihsel bağlamla ilişkili olarak verilir. Öğrencilerden bu unsurlar arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koyması istenir (**E3.4**).

Sosyolojinin teorik bir alan olmasının yanı sıra tarihsel ve toplumsal krizlere çözüm arayan bir düşünme biçimi olduğunun keşfedilmesi sağlanır **(E1.1)**. Süreç, açık uçlu sorularla değerlendirilir. Öğrencilere Ziya Gökalp ve Sabahattin Bey'in biyografileri, sosyoloji anlayışları, yöneldikleri temel problemler, kullandıkları temel kavramlar ve geliştirdikleri argümanlar hakkında bilgi notu verilir. Öğrencilerin bu iki sosyologun nasıl bir arayışla sosyolojiye yöneldikleri, sosyolojik bakış açıları, ele aldıkları temel problemler, kullandıkları temel kavramlar ve geliştirdikleri argümanları analiz etmesi, Osmanlı'nın son döneminde sosyolojinin neden önemli hâle geldiği hakkında çıkarım yapmaları sağlanır **(KB2.10)**. Süreç, açık uçlu sorularla değerlendirilir.

Öğrencilerin bu iki sosyoloğun Türkiye hakkındaki tespitleri ve önerdikleri çözüm önerileri üzerine tartışması sağlanır **(KB2.18)**. Tartışmada öğrenciler hangi sosyoloğun fikirlerini kendilerine yakın bulduklarını gerekçelendirerek açıklar **(KB2.7)**. Bunun için konuşma halkası öğretim tekniği kullanılabilir.

Öğrencilerden Türkiye'de sosyolojinin gelişim sürecini tarihsel bağlamda Türk modernleşmesi ile ilişkilendirerek bir metin yazması istenir. Metin öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir. Performans görevi olarak öğrencilerin Türkiye'de sosyolojinin nasıl doğduğu ve geliştiği hakkında olay-olgu-düşünce ilişkisi çerçevesinde tarihsel olaylar arasında bağlantı kuran bir kronolojik diyagram hazırlamaları ve diyagramı sınıfta açıklayarak sunmaları istenebilir **(E1.3, E3.7, OB1)**.

SOS.11.2.3

Öğrencilere sosyoloji-edebiyat ilişkisi ve Türk edebiyatının modernleşme ile ilişkisi hakkında bilgi notu verilir. Osmanlı'dan bugüne edebiyatın zengin bir düşünce birikiminin oluşmasında ve aktarılmasında önemli rolü olduğu belirtilir. Edebiyatın hem dilin gelişimi hem de düşüncenin olgunlaşması açısından sosyolojiye giden yolu hazırlamakta önemli katkısı olduğu vurgulanır **(OB1)**. Özellikle edebiyatın toplumsal gerçekliği yansıtır, anlamlandırır ve eleştirir işlevleri ön plana çıkarılır. Öğrencilerin edebî eserlerdeki modernleşmeye ilişkin sosyolojik düşünce ve temaları incelemesi sağlanır. Bunun için bir çalışma kâğıdı hazırlanır. Çalışma kâğıdında, modernleşmeyi konu edinen edebî bir eserden alıntı veya eserin ana fikrini yansıtan yapılandırılmış bir metin verilir. Bu metin üzerinden edebî bir metnin sosyolojik açıdan incelenmesi örneklendirilir. Öğrencilerden örnek olarak verilen edebî eserin sosyolojik olarak incelenmesinde kullanılan ölçütleri belirlemeleri istenir **(KB2.17)**.

Edebî eserlerden seçilen (Sadullah Paşa'nın *19. Asır Manzumesi*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Mahur Beste*, Mehmet Akif Ersoy'un *Asım*, Tevfik Fikret'in *Haluk'un Defteri*, Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı*, Cemil Meriç'in *Bu Ülke*) alıntılar ile yazarlar ve eserlerin yazıldığı dönemin toplumsal koşulları hakkında kısa bilgi verilir. Öğrencilerin iş birlikli olarak metinleri sosyolojik açıdan inceleyerek temel kavramları, problemleri, modernleşme yaklaşımı ve çözüm önerilerini belirlemesi sağlanır **(E3.6, SDB2.3, OB5)**.

Öğrencilerden eserlerdeki düşünceleri bağlamdan kopmadan sosyoloji ile ilişkisi içinde sözlü olarak ifade etmeleri istenir.

Öğrencilerden seçilen edebî eserlerdeki toplumsal temaları sosyolojinin problemleri ile ilişkilendirerek, sosyolojinin kavramlarıyla ifade eden bir değerlendirme yazısı yazmaları istenir. Yazıda edebiyatın toplumsal temaları ele alırken konuya kattığı duygusal derinliğin etkisi de belirtilir **(E2.1, D7.1)**. Süreç, kontrol listesi ile değerlendirilebilir.

FARKLILAŞTIRMA

Zenginleştirme Modernleşme ile birlikte toplumun klasik seçkinleri yerini yeni seçkinlere bırakmıştır. Eski ve yeni seçkinler eğitim, dünya görüşü, sosyal çevre gibi özelliklere göre karşılaştırılarak bulgular tablo hâlinde sunulabilir.

Said Halim Paşa'nın muhafazakârlık anlayışı ile E. Burke'ün muhafazakârlık anlayışını tarihsel ve toplumsal bağlamı göz önünde bulundurarak karşılaştırmaları ve raporlaştırmaları istenebilir.

Baykan Sezer'in "Batıcılışma" adını verdiği modernleşme anlayışı araştırılarak sunum hazırlanabilir.

Attila İlhan'ın "Batılılaşma ve kültür emperyalizmi ilişkisi" üzerine görüşleri araştırılarak sunulabilir.

Orhan Türkdoğan'ın yaptığı saha araştırmalarından bir örnek incelenerek raporlaştırmaları istenebilir.

Mete Tunçay'n *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931* adlı eserinde modernleşme konusunu nasıl değerlendirildiği araştırılarak sunulabilir.

Destekleme Modernleşmenin gelişim sürecini göstermede kronolojik cetvel kullanılabilir.

Türk sosyologların ilgilendiği konuları gösteren tablo kullanılabilir.

Kurucu sosyologlar olan Ziya Gökalp ve Sabahattin Bey'in fikirlerini karşılaştıran tablo kullanılabilir.

Türk edebiyatından eserlerle toplumsal konuları eşleştiren bir tablo kullanılabilir.

ÖĞRETMEN YANSITMALARI

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

3. ÜNİTE: KÜLTÜR VE TOPLUMSAL YAPI

Bu ünite öğrencilerin kültürün işlevlerini yapılandırabilmesi, toplumsal yapının unsurlarını ve bu unsurlar arasındaki ilişkileri çözümleyebilmesi, toplumsal tabakalaşmayı ve toplumsal hareketliliği özetleyebilmesi amaçlanmaktadır.

DERS SAATİ 12

ALAN BECERİLERİ SBAB16. Eleştirel Sosyolojik Düşünme (KB2.4. Çözümleme)

KAVRAMSAL BECERİLER KB2.3. Özetleme, KB2.13. Yapılandırma

EĞİLİMLER E1.1. Merak, E1.3. Azim ve Kararlılık, E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven), E3.1. Muhakeme, E3.4. Gerçeği Arama, E3.10. Eleştirel Bakma

PROGRAMLAR ARASI BİLEŞENLER

Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri SDB1.3. Kendine Uyarlama (Öz Yansıtma), SDB2.1. İletişim, SDB2.3. Sosyal Farkındalık

Değerler D3. Çalışkanlık, D11. Özgürlük, D16. Sorumluluk

Okuryazarlık Becerileri OB1. Bilgi Okuryazarlığı, OB4. Görsel Okuryazarlık, OB5. Kültür Okuryazarlığı

DİSİPLİNLER ARASI İLİŞKİLER

Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Felsefe, Hukuk, Psikoloji, Tarih

BECERİLER ARASI İLİŞKİLER

KB2.4. Çözümleme, KB2.7. Karşılaştırma, KB2.14. Yorumlama, KB2.15. Yansıtma, KB2.16. Muhakeme, KB2.18. Tartışma, KB3.3. Eleştirel Düşünme

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ

SOS. 11.3.1. Kültürün işlevlerini yapılandırabilme

- a) Kültürün işlevlerini inceleyerek toplumla ilişkisini ortaya koyar.
- b) Bu ilişkiye dayanarak tutarlı ve uyumlu bir bütün oluşturur.

SOS.11.3.2. Toplumsal yapının unsurlarını ve bu unsurlar arasındaki ilişkileri çözümleyebilme

- a) Toplumsal yapıyı oluşturan unsurları belirler.
- b) Toplumsal yapıyı oluşturan unsurlar arasındaki ilişkileri belirler.

SOS.11.3.3. Toplumsal tabakalaşmayı ve toplumsal hareketliliği özetleyebilme

- a) Toplumsal tabakalaşmayı ve toplumsal hareketliliği çözümler.
- b) Toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketlilik türlerini sınıflandırır.
- c) Toplumsal tabakalaşmanın ve toplumsal hareketliliğin etkilerini yorumlar.

İÇERİK ÇERÇEVESİ

Kültür
Toplumsal Yapı
Toplumsal Tabakalaşma ve Toplumsal Hareketlilik

Anahtar Kavramlar

Avrupamerkezcilik, değer, etnosentrizm, norm, prekarya, rol, statü

ÖĞRENME KANITLARI (Ölçme ve Değerlendirme)

Bu ünitedeki öğrenme çıktıları; yansıtma yazısı, balık kılıcı diyagramı, kontrol listesi, anlam çözümleme tablosu, öz değerlendirme formu, akran değerlendirme formu ve açık uçlu sorular kullanılarak değerlendirilebilir.
Performans görevi olarak öğrencilerden iş birlikli olarak çevrelerindeki büyüklerle görüşerek ve güvenilir kaynaklardan faydalanarak düğün, cenaze, yenidoğan ritüelleri, kılık kıyafet, yemek gibi konulardan birinde meydana gelen değişme ile ilgili araştırma yapımları ve çalışma sonuçlarını sınıfta sunmaları istenebilir.

ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI

Temel Kabuller

Öğrencilerin kültür, toplum ve gelenek kavramları ile toplumsal yapı hakkında temel bilgilere sahip olduğu kabul edilir.

Ön Değerlendirme Süreci

Öğrencilere kültür, toplum, gelenek kavramları ve toplumsal yapı hakkında açık uçlu sorular sorulabilir.

Köprü Kurma

Öğrencilerin kendi deneyimlerinden yola çıkarak kültürün toplumsal yapının işleyişindeki rolü hakkında fikir üretmeleri istenebilir.

Öğrenme-Öğretme Uygulamaları

SOS.11.3.1

Öğrencilere, farklı kültürleri yansıtan görseller ve kültürün anlamı ve özelliklerini içeren, hangi kültürel unsurların (dil, din, değer, norm, sembol) hangi toplumsal işlevleri yerine getirdiğini açıklayan bir çalışma kâğıdı verilir. Kültürün bireyin anlam dünyasının oluşmasını sağlaması, sosyalizasyon yoluyla kimlik kazandırması, toplumda bir arada yaşamayı mümkün kılan değer ve normların kaynağı olması, ulusal birliği sağlaması gibi işlevlerinden bahsedilir. Görsellerden ve bilgi notlarından yararlanarak kültürün anlamını, özelliklerini, işlevlerini, toplumla ilişkisini ve toplumun işleyişi açısından önemini ifade etmeleri sağlanır (**SDB2.1**). Öğrencilerden kendi çevrelerinden kültürel unsurların işlevlerine örnekler (yerel bir gelenek, bir kural, ortak semboller vb.) vermeleri istenir (**OB5, SDB1.3**). Süreçte soru-cevap öğretim tekniği kullanılabilir.

Öğrencilere kültürel gecikme, etnosentrizm, kültürel görelilik, hegemonya, kültür endüstrisi, dijital kültür kavramları bilgi notu olarak verilir. Öğrencilerin kültürel gecikmenin yol açabileceği sorunlara örnek vermesi, etnosentrizme karşı kültürel görelilik yaklaşımının önemini, küresel eşitsizlikler açısından hegemonyanın işlevlerini, gelişen iletişim teknolojilerinin etkisiyle günümüzde kültür endüstrisinin nasıl işlediğini ifade etmesi sağlanır (**KB2.7**). Süreç, açık uçlu sorularla değerlendirilir. Öğrencilere H. Morgan'ın (Morgin) toplumsal evrim şeması hakkında bilgi notu verilir. Morgan'ın Avrupamerkezci etnosentrik bakış açısının toplumları ve onların kültürlerini hiyerarşik biçimde sınıflandırdığı gösterilir. Bu ilerlemeci tarih anlayışının ve toplum sınıflandırmalarının, Avrupa'nın dünya üzerindeki sömürgecilğe dayalı siyasi ve ekonomik hâkimiyetini meşrulaştırmaya yönelik, Avrupa'yı diğer toplumlara ideal bir model olarak sunan Avrupamerkezci anlayışla ilişkisi vurgulanır. Bu noktada oryantalizm ve self-oryantalizm kavramlarına değinilir. Öğrencilere Morgan'ın Avrupamerkezci etnosentrik bakış açısını kültürel görelilik kavramına dayanarak eleştirel yaklaşımla değerlendirdikleri bir yansıtma yazısı yazdırılır (**E3.4, E3.10, SDB1.3, KB2.15**). Öğrencilerden günümüzün dijital dünyasında kültürün toplumu bütünleştirme işlevini ne derece yerine getirebildiğini sorgulayan tutarlı bir metin yazması istenir (**E1.5, D3.3, D16.3**). Süreç, öz veya akran değerlendirme formu ile değerlendirilebilir. Performans görevi olarak öğrencilerden iş birlikli olarak çevrelerindeki büyüklerden ve güvenilir kaynaklardan düğün, cenaze, yenidoğan ritüelleri, kılık-kıyafet, yemek gibi konulardan birinde meydana gelen değişme ile ilgili araştırma yapmaları ve çalışma sonuçlarını sınıfta sunmaları istenebilir (**E1.3**). Sunum dereceli puanlama anahtarı kullanılarak değerlendirilebilir.

SOS.11.3.2

Öğrencilere toplumun düzen içinde nasıl işlediği ile ilgili "Çok sayıda insanın bir araya toplanması niçin bir toplum oluşturmaları için yeterli değildir?". "İnsan davranışlarında özgür müdür yoksa duygu, düşünce ve davranışları toplum tarafından mı belirlenir?", "Kendimizin ve başkalarının nerede nasıl davranacağına dair öngörülerimiz olmasa ne olurdu?" gibi sorular sorularak öğrencilerin toplumsal yapıyı fark etmeleri sağlanır (**E3.1, KB2.14, KB3.3**). Süreçte sokratik tartışma tekniği kullanılabilir (**SDB2.1**).

Toplumsal yapının unsurlarını, özelliklerini, temel kavramlarını (rol, statü, toplumsal norm, toplumsal grup, toplumsal kategori, toplumsal kontrol, toplumsal sapma) ve toplum birey ilişkisini içeren bilgi notu verilerek öğrencilerin toplumsal yapıyı tanımlamaları ve temel kavramlarını örneklendirmesi sağlanır.

Öğrencilerin insanların neden toplum hâlinde yaşadıklarını sorgulamaları, birey-toplum ilişkisi ile ilgili problemlerin neler olduğu konusunda tartışmaları sağlanır **(E1.1, D11.3, KB2.18)**. Öğrencilerin toplumsal sapmanın ve suçun nedenlerini ve bunun toplumsal yapıda ne gibi sorunlara yol açabileceğini sorgulaması sağlanır. Bunun için balık kılçığı diyagramı kullanılabilir. Öğrencilerden iki farklı toplumu karşılaştırması istenir. Bu toplumlardan birinde bireyler rollerini içselleştirmiştir ve rollerinin gereğini tam olarak yerine getirmektedir. Diğer toplumda ise üyeler rollerinin gereğini genel olarak ceza ve yaptırım korkusuyla asgari seviyede yerine getirmektedir. Öğrencilerden bu iki toplumda bireylerin farklı davranmalarının nedenleri üzerine çıkarımda bulunmaları istenir **(KB2.16)**. Öğrencilere “Türkiye’nin toplumsal yapısının bir resmini çekmek isteseniz hangi verilere ihtiyaç duyardınız?” sorusu yöneltilir. Buradan hareketle öğrencilerin hangi verilere niçin ihtiyaç duyduklarını açıklaması sağlanır **(SDB2.1)**. Bunun için soru-cevap tekniği kullanılabilir. Süreç, dereceli puanlama anahtarı ya da kontrol listesi ile değerlendirilebilir.

SOS.11.3.3

Öğrencilere toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketlilik olgusunu tanıtan yapılandırılmış metin ve görseller verilir **(OB1, OB4)**. Metinde işlevselci ve çatışmacı kuramın toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketlilik hakkındaki görüşlerine ve küresel tabakalaşma olgusuna vurgu yapılır. Metin, görseller ve yapılandırılmış sorular (Toplumsal tabakalaşmanın nedenleri nelerdir? Toplumsal tabakalaşma gerekli midir? Toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketlilik ilişkisi nedir? Statü farklılıkları günlük yaşam pratiklerine nasıl yansır? Tabakalaşma adil, eşitlikçi ve özgür bir toplumsal düzene engel teşkil eder mi? Toplumsal hareketliliğin nedenleri nelerdir? Toplumsal tabakalaşmayı belirleyen ölçütler nelerdir? Toplumsal hareketliliği etkileyen faktörler nelerdir? vb.) üzerinden öğrencilerin toplumsal tabakalaşmanın ve toplumsal hareketliliğin nedenlerini, sonuçlarını, toplum içindeki konum, statü, rol ve ilişkilere etkisini çözümlemeleri sağlanır **(KB2.4)**. Bunun için görseller incelenir, metin analiz edilir, sorular cevaplanır.

Öğrencilere günümüzde görülen dijital platform ekonomisi ve prekarya kavramı ile ilgili bilgi notu verilir. Bilgi notundan yola çıkarak günümüzde toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketliliğin nasıl bir dönüşüm geçirdiğini çözümlemeleri sağlanır **(KB2.4)**. Süreçte sokratik tartışma tekniği kullanılabilir **(E3.4, SDB2.1)**.

Öğrencilere toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketlilik türlerini ifade eden cümleler verilir. Bu cümleleri toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketlilik türleri ile eşleştirme yoluyla sınıflandırması istenir.

Öğrencilerin günümüzde Türkiye’de eğitimin dikey hareketliliğe etkileri hakkında tartışması sağlanır. Süreçte konuşma halkası kullanılır. Öğrencilerden toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketliliğin topluma ve bireye etkilerini yorumladıkları kısa bir metin yazmaları istenir **(SDB2.3)**. Süreç, öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir.

FARKLILAŞTIRMA

Zenginleştirme Dil-kültür ilişkisi bağlamında Sapir-Whorf (Sapir-Vorf) hipotezini araştırarak sunum hazırlamaları istenebilir.
Sabahattin Bey'in Osmanlı toplumsal yapısının dönüşümü üzerine düşüncelerini "adem-i merkezîyet" ve "teşebbüs-i şahsî" kavramları üzerinden inceleyerek rapor hazırlamaları istenebilir.
1912 yılında deniz kazasında batan Titanic (Taytanik) adlı yolcu gemisinden kurtarılan yolcuların sınıfsal oranlarını, toplumsal tabakalaşma açısından değerlendirdikleri bir metin yazmaları istenebilir.

Destekleme Kültürün işlevlerinin anlaşılmasında fotoğraf, video gibi görsel materyaller kullanılabilir.
Toplumsal yapının unsurları ve işleyişini gösteren bir diyagram kullanılabilir.
Toplumsal tabakalaşma modellerini özetleyen tablo ve grafikler kullanılabilir.

**ÖĞRETMEN
YANSITMALARI**

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

4. ÜNİTE: TOPLUMSAL KURUMLAR

Bu ünite de öğrencilerin aile kurumunun işlevi ve yapısı ile evlilik türleri üzerine eleştirel düşünebilmesi, eğitim kurumunun işlevi ve toplumsal yaşamdaki önemi ve değeri üzerine eleştirel düşünebilmesi, din kurumunun işlevlerini yapılandırabilmesi, ekonomi kurumunun işlevi ve toplumsal yaşam açısından önemi hakkında çıkarım yapabilmesi, siyaset kurumunun işlevi ve önemi hakkında eleştirel düşünebilmesi, toplumsal kurumların işlevlerini birbirleriyle ilişkisi içinde inceleyerek toplumun işleyişini yapılandırabilmesi amaçlanmaktadır.

DERS SAATİ 16

ALAN BECERİLERİ SBAB16. Eleştirel Sosyolojik Düşünme (KB3.3. Eleştirel Düşünme)

KAVRAMSAL BECERİLER KB2.10. Çıkarım Yapma, KB2.13. Yapılandırma

EĞİLİMLER E1.1. Merak, E1.2. Bağımsızlık, E1.3. Azim ve Kararlılık, E3.1. Muhakeme, E3.3. Yaratıcılık, E3.6. Analitiklik

PROGRAMLAR ARASI BİLEŞENLER

Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri SDB1.2. Kendini Düzenleme (Öz Düzenleme) SDB2.1. İletişim, SDB2.2. İş Birliği

Değerler D1. Adalet, D2. Aile Bütünlüğü, D4. Dostluk, D15. Sevgi, D17. Tasarruf

Okuryazarlık Becerileri OB1. Bilgi Okuryazarlığı, OB4. Görsel Okuryazarlık

DİSİPLİNLER ARASI İLİŞKİLER Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Felsefe, Hukuk, Psikoloji, Tarih

BECERİLER ARASI İLİŞKİLER KB2.4. Çözümleme, KB2.7. Karşılaştırma, KB2.8. Sorgulama, KB2.18. Tartışma, KB3.1. Karar Verme

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ

SOS.11.4.1. Aile kurumunun işlevi ve yapısı ile evlilik türleri üzerine eleştirel düşünebilme

- a) Aile kurumunun işlevinin ne olduğunu, aile tiplerini ve evlilik türlerini sorgular.
- b) Aile kurumunun işlevi, aile tipleri ve evlilik türleri ile ilgili akıl yürütür.
- c) Akıl yürütme ile ulaştığı çıkarımı yansıtır.

SOS.11.4.2. Eğitim kurumunun işlevi ve toplumsal yaşamdaki önemi ve değeri üzerine eleştirel düşünebilme

- a) Eğitim kurumunun işlevinin ne olduğunu, toplumsal yaşam için önemini ve değerini sorgular.
- b) Sorgulanan problem ve durumla ilgili akıl yürütür.
- c) Akıl yürütme ile ulaştığı çıkarımı yansıtır.

SOS.11.4.3. Din kurumunun işlevlerini yapılandırabilme

- a) Din kurumunun işlevlerini inceleyerek mantıksal ilişkiler ortaya koyar.
- b) Tespitlerine dayanarak tutarlı ve uyumlu bir bütün oluşturur.

SOS.11.4.4. Ekonomi kurumunun işlevi ve toplumsal yaşam açısından önemi hakkında çıkarım yapabilme

- a) Ekonomi kurumunun işlevi hakkında varsayımda bulunur.
- b) Ekonomik işleyişte tekrar eden yapısal unsurları listeler.
- c) Ekonomik sistemleri karşılaştırır.
- ç) Devletin ekonomiye müdahalesi hakkında önerme sunar.
- d) Önergeleri değerlendirir.

SOS.11.4.5. Siyaset kurumunun işlevi ve önemi hakkında eleştirel düşünebilme

- a) Siyaset kurumunun işlevinin ne olduğu ile toplumsal yaşamdaki yeri ve önemini sorgular.
- b) Sorgulanan durumla ilgili akıl yürütür.
- c) Akıl yürütme ile ulaştığı çıkarımı yansıtır.

SOS.11.4.6. Toplumsal kurumların işlevlerini birbirleriyle ilişkisi içinde inceleyerek toplumun işleyişini yapılandırabilme

- a) Toplumsal kurumların işlevlerini inceleyerek mantıksal ilişkiler ortaya koyar.
- b) Bu ilişkilere dayanarak tutarlı ve uyumlu bir bütün oluşturur.

İÇERİK ÇERÇEVESİ

Aile
Eğitim
Din
Ekonomi
Siyaset
Toplumsal Kurumların Aralarındaki İlişkiler

Anahtar Kavramlar meşruiyet, müfredat, otorite, sosyalizasyon, sosyal kontrol, üretim biçimi

**ÖĞRENME
KANITLARI
(Ölçme ve
Değerlendirme)**

Bu ünitadaki öğrenme çıktıları; dereceli puanlama anahtarı, öğrenme günlüğü, öz değerlendirme formu, çalışma kâğıdı, kontrol listesi, kavram haritası ve açık uçlu sorular ile değerlendirilebilir.
Performans görevi olarak öğrencilerden Osmanlı'daki Ahi teşkilatını araştırarak günümüz toplumuna nasıl uyarlanabileceği ve toplumsal yaşama katkılarının neler olabileceği hakkında öneriler içeren bir metin yazmaları istenebilir.

**ÖĞRENME-ÖĞRETME
YAŞANTILARI**

Temel Kabuller Öğrencilerin aile, eğitim, din, ekonomi ve siyaset kavramları ile bunların genel özelliklerini bildiği kabul edilir.

Ön Değerlendirme Süreci Öğrencilere aile, eğitim, din, ekonomi ve siyaset kavramlarının genel özelliklerine dair açık uçlu sorular sorulabilir.

Köprü Kurma Öğrencilerden kendi yaşantılarından hareketle aile, eğitim, din, ekonomi ve siyaset kurumlarının karşılıklı etkileşim içinde toplumun düzenini ve işleyişini nasıl sağladığını açıklamaları istenebilir.

**Öğrenme-Öğretme
Uygulamaları**

SOS.11.4.1

Yapılandırılmış bir metin üzerinden öğrencilerin toplumsal kurumun tanımı, ortaya çıkışı ve işlevlerinin neler olduğunu ifade etmesi sağlanır. Aile kurumunun işlevleri (biyolojik, toplumsal, ekonomik, psikolojik) hakkında bilgi görseli verilerek öğrencilerden bu işlevlere günlük hayattan örnekler vermeleri ve ailenin sağlıklı bir toplumsal yapı açısından önemini sorgulamaları istenir. Geçmişten günümüze farklı aile tiplerini (geniş aile, çekirdek aile) yansıtan yapılandırılmış metinler verilerek öğrencilerin iş birlikli olarak bunları incelemesi ve kendi belirledikleri ölçütlere göre sınıflaması sağlanır (**SDB2.2**). Toplumların modernleşmesi ve üretim biçimlerinin dönüşümü ile aile tipindeki değişimler ve üyelerin rollerinin farklılaşması hakkında akıl yürütmeleri, sonuçları tablolastırıp sınıfta paylaşımları gerçekleştirilir (**E3.1, OB1**). Evlilik türlerini (monogami, poligami, endogami, egzogami, poliandri, polijini, matrilokal, patrilokal, neolokal, bilokal) açıklayan bilgi görselinden hareketle öğrencilerin bu türlere çeşitli örnekler (toplumdaki gözlemlerinden, izledikleri filmlerden, okudukları romanlardan) vermeleri sağlanır (**OB4**).

Boşanma oranlarının artışı, çocuk sayısının azalması, akrabalık ilişkilerinin zayıflaması, aile üyelerinin dağınıklığı (farklı şehirlerde çalışan, okuyan aile üyeleri), ailenin kurulma ve sona erme biçimi, çocuk ve yaşlı bakımı, ev temizliği gibi aileye yönelik hizmetlerin yaygınlaşması gibi konular üzerinden günümüz aile yapısı ile ilgili akıl yürütmeleri istenir.

Aile sıcaklığını anlatan bir edebî eser alıntısı üzerinden öğrenciler ailenin önemini fark ederek aile birliğinin sağlanması noktasında sevgi, saygı ve güvenin gerekli olduğu hakkında yargıda bulunur **(D2.1, D15.2)**. Süreçte konuşma halkası veya sokratik tartışma öğretim tekniği kullanılabilir. Öğrencilerden akıl yürütme sürecinde ulaştıkları çıkarımları öğrenme günlüğü üzerinden yansıtmaları istenir.

SOS.11.4.2

Eğitim kurumunun tarihsel süreçte gelişimini, değişen işlevlerini yansıtan yazılı ve görsel materyaller üzerinden öğrencilerin bu kurumun temel işlevlerinin neler olduğunu sorgulaması sağlanır **(OB1, OB4)**. Zorunlu eğitimin modern dönemde ortaya çıkmasının nedenleri vurgulanır. Müfredat üzerinden siyaset, ekonomi, kültür ile eğitim ilişkisinin nasıl kurulduğundan bahsedilir. "Bireyin toplumsallaşmasında eğitim kurumlarının rolü nedir?", "Eğitim kurumlarında neden bireyler belirli kurallar çerçevesinde eğitilir?", "Toplumsal tabakalaşma ve toplumsal hareketlilik açısından eğitimin önemi nedir?", "Toplumlar kaliteli bir eğitim sistemine sahip oldukları için mi gelişirler yoksa gelişmiş oldukları için mi kaliteli bir eğitim sistemleri vardır?", "Dijital dünyada eğitim kurumunda ne gibi değişiklikler olacağını öngörüyorsunuz?", "Okulsuz bir toplum mümkün müdür?" gibi eğitimin işlevini açığa çıkaracak sorular sorularak öğrencilerden bu kurumun toplumsal (toplumsallaşma, sosyal sorumluluk), bireysel (kişisel gelişim), ekonomik (mesleki eğitim) ve siyasal (toplumsal bütünleşme) işlevlerine örnekler sunmaları istenir. Sorulara verilen cevaplardan ve sunulan örneklerden hareketle eğitim kurumunun toplumsal yaşamdaki rolü sorgulanır **(KB2.8)**. Eğitimin günümüzde bireylerin sosyalleşmesi ve sosyal beceriler kazanması açısından önemi üzerine akıl yürütülerek sloganlar oluşturulması ve sloganların sınıfta paylaşılması sağlanır **(E3.1, E3.3)**. Süreç, açık uçlu sorular ile değerlendirilebilir.

Ziya Gökalp ve Sabahattin Bey'in eğitime dair fikirlerini yansıtan yapılandırılmış bir metin üzerinden Türkiye'de eğitim ve toplumsal değişim ilişkisinin sorgulanması sağlanır **(KB2.8)**. Bu iki düşünürün eğitime dair fikirlerinin tablo üzerinde karşılaştırılması sağlanır **(KB2.7)**. Öğrencilerden dezavantajlı çocukların sosyal entegrasyon sorununun çözümünde eğitimin işlevini ve bu konuda Türkiye'de ne gibi uygulamaların söz konusu olduğunu iş birliği olarak araştırmaları ve rapor hazırlamaları istenir **(SDB2.2, OB1)**. Süreç, açık uçlu sorularla değerlendirilebilir.

SOS.11.4.3

Öğrencilere din kurumunun işlevlerini açıklayan bilgiler ile soruların yer aldığı çalışma kağıdı verilir. Çalışma kağıdında öncelikle din kurumunun temel işlevleri belirtilir. Dinin, medeniyetin ve toplum fikrinin gelişmesindeki rolü kültür, eğitim, aile, adalet, eşitlik, hukuk üzerinden vurgulanır. Sosyolojinin doğuş aşamasında sosyologların dinin toplumsal bütünleşmeyi sağlama işlevine yönelmesi üzerinde durulur. Öğrencilere "Bireylerin sosyalleşmesinde dinin önemi nedir?", "Hayatı anlamlandırmada dinin etkisi nedir?", "Toplumsal düzenin sağlanmasında dinin rolü nedir?", "Toplumsal çatışmaların çözümünde dinî değerlerin önemi nedir?", "Afet, savaş gibi toplumsal sorunlar yaşandığında din kurumunun öne çıkmasının nedenleri nelerdir?" gibi sorular sorulur **(E1.1)**. Analiz sonuçları ahlak, sorumluluk, anlam, amaç, değer, düzen, değişim, kavramlarıyla ilişkilendirilir ve anlamlı yargıların oluşturulması sağlanır **(E3.6)**. Ziya Gökalp ve Şerif Mardin'in sosyal düzenin sürdürülmesinde dinin rolü üzerine düşüncelerinden alıntı veya yapılandırılmış metinler ile farklı toplumlardan örnekler verilerek öğrencilerden "Toplumsal dayanışma, kaynaşma ve bütünleşme sürecinde dinin rolü nedir?" sorusunu tartışmaları istenir **(KB2.18)**. Öğrencilerin farklı inançlara saygı duymanın önemli bir değer olduğunu fark etmesi ve bu konu hakkındaki düşüncelerini sınıfta sözlü biçimde paylaşması sağlanır **(D4.5)**.

Öğrencilere P. Berger'in (P. Berger) *Dinin Sosyal Gerçekliği* adlı kitabındaki fikirlerin kısa bir özeti verilerek dinin toplumsal yapıdaki konumunu ve diğer kurumlarla ilişkisini yapılandırdıkları tutarlı bir metin yazmaları sağlanır. Süreç, kontrol listesi ile değerlendirilebilir.

SOS.11.4.4

Öğrencilere ekonominin temel kavramlarını (arz, talep, üretim, tüketim, bölüşüm) toplumsal öğelerini (aktörler, statüler, roller, örgütler, sektörler, kurumuş ilişkiler) ve genel işleyişini içeren yapılandırılmış bilgi notu verilir. Bilgi notu üzerinden öğrencilerin ekonominin işlevlerine dair çıkarımda bulunarak varsayım oluşturmaları sağlanır (**KB2.10**). Öğrenciler ekonominin yapısını oluşturan temel unsurları ilişki diyagramı şeklinde listeler.

Öğrencilere ekonomik sistemlerin (kapitalizm, sosyalizm, karma ekonomi) kısaca açıklandığı bilgi notu verilir. Bilgi notundan hareketle öğrencilerin ekonomik sistemleri ekonominin temel unsurları açısından (üretim, tüketim, bölüşüm) karşılaştırması ve güçlü-zayıf yönlerini belirlemesi sağlanır (**D17.1, KB2.7**). Süreçte soru-cevap öğretim tekniği kullanılabilir.

Öğrencilerden ekonomik sistemler hakkındaki bilgi notundan hareketle devletin ekonomiye müdahalesi hakkında çıkarım yaparak önerme sunmaları istenir (**E3.6, KB2.4**).

Öğrencilerin önermeleri kâr-zarar, kamu yararı ve sürdürülebilirlik ölçütleri üzerinden değerlendirilmesi sağlanır (**E1.2, SDB1.2, KB3.1**). Bunun için konuşma halkası tekniği kullanılabilir.

SOS.11.4.5

Öğrencilere siyaset kurumunun toplumdaki rolünü ve işlevini gösteren bir bilgi notu verilir. Bilgi notunda siyaset kurumunun öncelikli işlevinin farklı toplumsal kesimlerin çıkarları arasında denge kurmak olduğu vurgulanır. Öğrencilerden siyaset kurumunun işlevlerini belirleyerek bu işlevlerin toplumun düzenli işleyişindeki rolünü sorgulamaları istenir (**KB2.8**). Süreçte düşün-eşleş-paylaş tekniği kullanılabilir.

Öğrencilere farklı siyasal sistem türleri (demokratik, otoriter, totaliter) ile güç, otorite, iktidar, meşruiyet, sivil toplum kavramlarını açıklayan bir çalışma kâğıdı verilir. Bunlarla bağlantılı olarak M. Weber'in otorite anlayışı, R. Michels'in (R. Mihels) oligarşi kavramı, Gramsci'nin hegemonya kavramı ve Z. Gökalp'in seçkinci yaklaşımı kısaca açıklanır. Çalışma kâğıdında otorite ve güç ilişkisinde adaletin belirleyici rolü vurgulanır. Türk-İslam dünyasında siyasette adaletin merkezi konumunu vurgulayan düşünürlerden (Farabi, Y. Has Hacib, İbn Haldun) örnek düşünceler verilir (**D1.2**). Öğrencilerden otorite, güç, meşruiyet ve adalet kavramlarının aralarındaki ilişkileri inceleyerek siyaset kurumunun işleyişine dair akıl yürütmesi istenir. Bu kavramlar çerçevesinde yapılacak tartışmada hegemonya ve meşruiyet ilişkisi, bir siyasal otoritenin hangi şartlarda meşruiyetini kaybederek güce dönüştüğü, oligarşik karakter kazandığı gibi konular üzerinde durmaları sağlanır. Sorgulanan durumla ilgili olarak öğrenciler kendi düşüncelerini mantıksal bağlantılar kurarak yapılandırır (**E3.6**). Öğrencilerin kavramlar arasındaki ilişkileri kavram haritası ile göstermesi istenir.

Öğrencilerden akıl yürütme sürecinde ulaştıkları çıkarımları sözlü veya yazılı şekilde ifade etmesi, çıkarımlarını temellendirerek sunması istenir. Bu aşamada kendi düşüncelerini ifade ederken farklı düşüncelere de açık olunması gerektiği vurgulanır. Süreç, dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilebilir.

SOS.11.4.6

Öğrencilerden toplumsal kurumların (aile, eğitim, din, ekonomi ve siyaset) insanların ihtiyaçlarını karşılayarak toplumun sürekliliğini sağlama sürecinde karşılıklı ilişkilerini gösteren bir diyagram hazırlamaları istenir (**E3.6**). Öğrencilere "Toplum, insanların hangi ihtiyaçlarını karşılar?", "Toplumsal kurumlar nasıl ortaya çıkmıştır?", "Bütün toplumlarda aynı kurumlar var mıdır?" gibi sorular verilerek tartışılması istenir (**SDB2.1, KB2.18**). Tartışma sonucunda kurumların karşılıklı ilişkilerinden yola çıkarak toplumun nasıl sistemli bir şekilde işlediğine dair kısa bir metin yazılması sağlanır. Metinler kontrol listesi ya da öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir. Performans görevi olarak öğrencilerden Osmanlı'daki Ahi teşkilatını araştırarak günümüz toplumuna nasıl uyarlanabileceği ve toplumsal yaşama katkılarının neler olabileceği hakkında öneriler içeren bir metin yazmaları istenebilir (**E1.3**). Yazılan metinler doğruluk, tutarlılık gibi ölçütler üzerinden dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilebilir.

FARKLILAŞTIRMA**Zenginleştirme**

Aile ile ilgili istatistiksel veriler (evlenme oranları, ortalama evlilik yaşı, boşanma oranları, çocuk sayısı, çalışan kadın sayısı) üzerinden yirmi yıl öncesi ve günümüzü karşılaştırarak bir tablo oluşturmaları istenebilir.

Kemal Tahir'in *Devlet Ana* adlı kitabında ortaya koyduğu devlet ve toplum anlayışını tanıtan bir metin hazırlamaları istenebilir.

İdris Küçükömer'in Türk siyasi hayatında sağ ve sol ayrımı hakkındaki düşüncelerini araştırarak raporlaştırmaları istenebilir.

Nurettin Topçu'nun *Türkiye'nin Maarif Dâvası* kitabını inceleyerek bir rapor hazırlamaları istenebilir.

Şerif Mardin'in *Din ve İdeoloji* adlı eserinde geçen temel kavram, problem ve argümanları tespit etmeleri istenebilir.

Sabri Ülgener'in kültürel değerlerin, ekonomik davranışları ve kalkınma süreçlerini nasıl etkilediğine dair düşüncelerini araştırarak konu ile ilgili bir yansıtma yazısı yazmaları istenebilir.

Nizamülmülk'ün *Siyasetname* adlı eseriyle siyaset kurumunun gelişimine ve Türk devlet yapısına olan katkılarını değerlendiren bir metin hazırlanabilir.

Destekleme

Aile kurumunun işlevlerinin anlaşılmasında iş birlikli öğrenme kullanılabilir.

Eğitim kurumunun işlevlerinin anlaşılmasında akran öğretimi kullanılabilir.

Din kurumunun işlevlerinin yapılandırılmasında videolar üzerinden görsel okuma yapılabilir.

Ekonomi kurumunun işlevlerinin anlaşılmasında temel kavramları açıklayan özet metinler hazırlanabilir.

Siyaset kurumunun toplumsal yapıdaki işlevinin anlaşılmasında kavram haritası kullanılabilir.

Toplumsal kurumların etkileşimini gösteren diyagram kullanılabilir.

**ÖĞRETMEN
YANSITMALARI**

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

5. ÜNİTE: GÜNCEL SOSYOLOJİK MESELELER

Bu ünite de öğrencilerin İslam karşıtlığı problemi ile ilgili eleştirel düşünebilmesi, küreselleşme olgusunun toplumsal etkilerini çözümleyebilmesi ve yapay zekâ teknolojileri kaynaklı toplumsal sorunlar hakkında eleştirel düşünebilmesi amaçlanmaktadır.

DERS SAATİ 10

**ALAN
BECERİLERİ** SBAB16. Eleştirel Sosyolojik Düşünme (KB3.3. Eleştirel Düşünme)

**KAVRAMSAL
BECERİLER** KB2.4. Çözümleme, KB3.2. Problem Çözme

EĞİLİMLER E1.1. Merak, E1.3. Azim ve Kararlılık, E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven), E3.1. Muhakeme, E3.2. Odaklanma, E3.7. Sistematiçlik, E3.8. Soru Sorma

PROGRAMLAR ARASI BİLEŞENLER

**Sosyal-Duygusal
Öğrenme Becerileri** SDB1.2. Kendini Düzenleme (Öz Düzenleme), SDB2.1. İletişim, SDB2.2. İş Birliği

Değerler D3. Çalışkanlık, D6. Dürüstlük, D8. Mahremiyet, D10. Mütevazılık, D13. Sağlıklı Yaşam, D20. Yardımseverlik

Okuryazarlık Becerileri OB2. Dijital Okuryazarlık, OB4. Görsel Okuryazarlık, OB5. Kültür Okuryazarlığı, OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı, OB7. Veri Okuryazarlığı

**DİSİPLİNLER ARASI
İLİŞKİLER** Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Bilişim, Tarih

**BECERİLER ARASI
İLİŞKİLER** KB2.2. Gözlemleme, KB2.11. Gözleme Dayalı Tahmin Etme, KB2.14. Yorumlama, KB2.16. Muhakeme (Akıl Yürütme), KB2.17. Değerlendirme, KB2.18. Tartışma

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ

SOS.11.5.1. İslam karşıtlığı problemi ile ilgili eleştirel düşünebilme

- a) İslam karşıtlığı problemini sorgular.
- b) İslam karşıtlığı problemi ile ilgili akıl yürütür.
- c) Akıl yürütmeye ulaştığı çıkarımları yansıtır.

SOS.11.5.2. Küreselleşme olgusunun toplumsal etkilerini çözümleme

- a) Küreselleşme olgusunu meydana getiren unsurları belirler.
- b) Küreselleşme olgusunu meydana getiren unsurlar arasındaki ilişkileri belirler.

SOS.11.5.3. Yapay zekâ teknolojileri kaynaklı toplumsal sorunlar hakkında eleştirel düşünebilme

- a) Yapay zekâ teknolojileri kaynaklı toplumsal sorunları sorgular.
- b) Sorgulanan durumla ilgili akıl yürütür.
- c) Akıl yürütme ile ulaştığı çıkarımı yansıtır

İÇERİK ÇERÇEVESİ

İslam Karşıtlığı
Küreselleşmenin Toplumsal Etkileri
Yapay Zekâ Kaynaklı Toplumsal Sorunlar

Anahtar Kavramlar

algoritma, ayrımcılık, hegemonya, öteki, stereotip

ÖĞRENME KANITLARI (Ölçme ve Değerlendirme)

Bu üniteadaki öğrenme çıktıları; açık uçlu sorular, kelime ilişkilendirme testi, öz değerlendirme formu, cümle tamamlama, kısa cevaplı sorular, giriş- çıkış kartları, dereceli puanlama anahtarı kullanılarak değerlendirilebilir.

Performans görevi olarak öğrencilerden grup çalışmasıyla nefret suçu, ayrımcılık, kültürel ön yargı, etnosentrizm, ötekileştirme gibi kavramlar çerçevesinde İslam karşıtlığı ile baş etmeyi amaçlayan bir kamu spotu sunumu hazırlamaları istenebilir. Performans görevi dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilebilir.

ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI

Temel Kabuller

Öğrencilerin kültürel ayrımcılık, küreselleşme ve dijital teknolojiler hakkında temel bilgilere sahip olduğu kabul edilir.

Ön Değerlendirme Süreci

Ayrımcılık, ön yargı, nefret söylemi, empati kavramları hakkında kelime ilişkilendirme testi uygulanabilir. Küreselleşme ve dijital teknolojilerin toplumsal hayata etkilerine dair açık uçlu sorular sorulabilir.

Köprü Kurma

Öğrencilerden İslam karşıtlığı, küreselleşme ve yapay zekâ konusunda yaşadıkları deneyimleri paylaşımları istenebilir.

Öğrenme-Öğretme Uygulamaları

SOS.11.5.1

Öğrencilere İslam karşıtlığı problemine dair yazılı veya görsel materyaller (haber, akademik yayın, kitap bölümü vb.) ve açıklamaların yer aldığı bilgi notu verilir (**E1.1, OB4**). Bilgi notunda ayrımcılık, ön yargı, stereotip, öteki kavramlarının açıklamalarına da yer verilir. Yönlendirici sorularla İslam karşıtlığı problemini ilgili kavramlarla ilişkisi içinde tartışarak sorgulamaları sağlanır.

Öğrencilere çalışma kâğıdı verilerek İslam karşıtlığı ile ilgili bilimsel çalışmalardan örnekler sunulur. Bu çalışmalar, Batı'da İslam hakkındaki ön yargıların tarihsel kökenlerini, medyadaki temsil biçimlerini ve siyasal söylemlerle kurduğu ilişkiyi ele alan sosyolojik analizler içerir. Bu çalışmalardan yola çıkarak İslam karşıtlığının tarihsel arka planı, nedenleri, nasıl üretildiği, yayıldığı, uygulandığı, gözlenebilir sonuçları ve bu sorunun paydaşları (fail, mağdur, sorunun çözümünde rol oynayacak olanlar) üzerine akıl yürütülmesi sağlanır. Bu aşamada sokratik tartışma yöntemi kullanılabilir (**KB2.18**). Öğrencilere Alev Alatlının İslam karşıtlığı hakkındaki görüşlerini içeren yapılandırılmış bir metin verilerek İslam karşıtlığından kaynaklanan ötekileştirme, ayrımcılık, nefret, şiddet, haksızlık vb. problemlerin, hukuk ve etik dışı unsurların fark edilmesi ve bu problemin çözümüne dair akıl yürütülmesi sağlanır (**E3.1, OB5, KB2.16**). Süreçte İslam karşıtlığının doğal bir olgu olmadığı, art niyetli karikatürler, taraflı haberler ve olumsuz örneklerin öne çıkarılması ile oluşturulmuş bir hegemonya çalışması olduğu ve İslam ülkelerine yönelik işgal, sömürü ve saldırıları meşrulaştırmak için kullanıldığı vurgulanır.

Öğrencilerden performans görevi olarak grup çalışmasıyla nefret suçu, ayrımcılık, kültürel ön yargı, stereotip, etnosentrizm, ötekileştirme gibi kavramlar çerçevesinde İslam karşıtlığı ile baş etmeyi amaçlayan bir kamu spotu sunumu hazırlamaları istenebilir (**E1.3, OB7**).

SOS.11.5.2

Küreselleşmenin tarihsel kökenlerini (kapitalizm, sömürgecilik, Sanayi Devrimi), güncel dinamiklerini (neoliberalizm, iletişim, ulaşım), toplumsal etkilerini yansıtan yazılı veya görsel materyaller verilerek öğrencilerin küreselleşmeyi meydana getiren unsurları belirlemesi sağlanır (**E1.1, OB4**).

Öğrencilerin iş birlikli olarak ithal ürünler, nüfus hareketleri, beyin göçü, dünya çapında kılık kıyafetlerin aynışması, sosyal medya içerikleri, tüketim alışkanlıkları, ortak dilin yaygınlaşması gibi durumlara ilişkin gözlemlerini sınıfta paylaşması sağlanır (**E3.2, SDB2.2, KB2.2**). Paylaşımlardan hareketle küreselleşmenin yol açtığı sorunların belirlenmesi için öğrencilerin "Küreselleşmeye dâhil olarak dinî ve millî değerlerin korunması mümkün müdür? Küresel şirketlerin varlığı, yerli üretim ve ekonomik bağımsızlık açısından ne tür sorunlar yaratıyor? Küreselleşme, gelir dağılımı ve sosyal adaleti nasıl etkiliyor? Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, küresel ekonomik düzende gelişmiş ülkelerle eşit söz hakkına sahip midir? Küreselleşme, ulus devletlerin politik ve kültürel egemenliği üzerinde nasıl bir baskı oluşturuyor? Küresel bilgi akışı, eğitimde fırsat eşitsizliklerini azaltıyor mu, artırıyor mu? Küreselleşme, Türkiye için bir fırsat mı yoksa bir tehdit midir? Sosyal medyada en çok hangi ülkelerin ürettiği içeriklere maruz kalıyorsunuz?" gibi sorular çerçevesinde anket yapması sağlanır (**E3.7, E3.8**). Anket için web araçlarını kullanabilecekleri belirtilir (**OB2**). Öğrenciler çalışmada aktif rol alır (**D3.4**). Öğrencilere grup arkadaşlarına yardımcı olmanın ve bencil davranışlardan kaçınmanın önemi belirtilir (**D10.3, D20.4**). Anket sonuçlarının hem sayısal hem de yoruma dayalı biçimde sınıfta sunulması sağlanır (**OB7**). Küreselleşme sürecinin farklı ülkelerde yol açtığı sorunlar (göç, işsizlik, gelir dağılımı adaletsizliği, tekdüzeleşme vb.) hakkında kısa bir analiz metni yazdırılır (**KB2.11**). Metinde küreselleşmenin bazı dünya ülkelerine avantajlar sağlarken bazı ülkelerde ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel olumsuzluklar yaratması konusu da yorumlanır (**OB5, KB2.14**).

Öğrencilerden yazılarında toplumsal yapı, sınıf, güç ilişkileri, eşitsizlik, egemenlik, hegemonya, kültürel tekdüzeleşme gibi kavramları kullanmaları istenir. Yazıların sunum yoluyla sınıfta paylaşılması sağlanır (**E1.5**). Sunumlarda arkadaşlarının farklı perspektiflerinden yararlanarak kendi düşüncelerini yeniden değerlendirmeleri teşvik edilir (**SDB1.2, KB2.17**). Süreçte öz değerlendirme formu kullanılabilir.

SOS.11.5.3

Öğrencilere yapay zekâ teknolojilerine ilişkin yazılı ve görsel materyaller verilir. Görsellerden yola çıkarak yapay zekânın bireyleri ve toplumsal yaşamı nasıl etkilediği ve gelecekte nasıl etkileyebileceği, bu konuda ne gibi sorunların yaşandığı ve yaşanabileceği sorgulanır (**E1.1**). Öğrenciler farklı sektörlerden örnekler vererek yapay zekânın kullanım alanlarını analiz eder ve bu teknolojinin toplumsal etkileri üzerine akıl yürütür (**E3.1**). Öğrenciler yapay zekâ nedeniyle yok olması veya dönüşmesi muhtemel meslekler hakkında akıl yürütür. Süreçte soru-cevap öğretim tekniği kullanılabilir. Öğrencilerin yapay zekâ kaynaklı sorun ve çözümleri derinlemesine analiz edebilmeleri için münazara etkinliği düzenlenir (**SDB2.1**). Bu etkinlik kapsamında öğrenciler, “Yapay zekâ ulusal ve uluslararası alanda eşitsizlikleri azaltan bir araç mıdır, yoksa mevcut eşitsizlikleri pekiştirip arttıran bir araç mıdır?” sorusunu tartışır (**OB6, KB2.18**). Süreçte öğrenciler duygu ve düşüncelerini açıkça ifade eder ve münazarada doğru ve güvenilir olmanın tartışmanın verimliliğine etkisi hakkında yargıda bulunur (**D6.2**).

Öğrencilerden yapay zekânın toplumsal yaşam üzerindeki olumlu (verimlilik, erişilebilirlik, sağlıkta erken teşhis vb.) ve olumsuz (işsizlik, mahremiyetin ihlali, algoritmik ayrımcılık, hegemonya vb.) etkilerine dair gerekçeli görüşler oluşturmaları istenir (**D8.1, D8.2, D13.4**). Süreç, giriş çıkış kartları ile değerlendirilebilir.

FARKLILAŞTIRMA

Zenginleştirme İslam karşıtlığı konusu oryantalizm, hegemonya, emperyalizm kavramları ile ilişkisi içinde ele alınarak raporlaştırılabilir.

“Küreselleşme dünya üzerindeki egemen güçlerin hâkimiyetini pekiştiren bir olgu mu yoksa eşitliğe hizmet eden bir olgu mudur?” sorusu tartışılabilir.

Yapay zekânın kullanılmaya başlanması ile eğitim kurum ve aktörlerini nasıl bir geleceğin beklediği hakkında çıkarımlar yapılarak bir sunum hazırlanabilir.

Destekleme Kültürel ayrımcılık konusunun pekiştirilmesinde akran öğretimi veya grup çalışmalarından yararlanılabilir.

Küreselleşmenin tarihsel gelişim sürecini gösteren görsel ve işitsel materyaller kullanılabilir. Yapay zekânın kullanım alanlarını gösteren görsel materyaller kullanılabilir.

ÖĞRETMEN YANSITMALARI

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

SOSYOLOJİ DERSİ 2

1. ÜNİTE: BİLİM SOSYOLOJİSİ

Bu ünite de öğrencilerin bilim ve toplum ilişkisini çözümleyebilmesi ve bilim ve toplum ilişkisi üzerine eleştirel düşünebilmesi amaçlanmaktadır.

DERS SAATİ 20

**ALAN
BECERİLERİ** SBAB16. Eleştirel Sosyolojik Düşünme
(KB2.4. Çözümleme, KB3.3. Eleştirel Düşünme)

**KAVRAMSAL
BECERİLER**

EĞİLİMLER E1.3. Azim ve Kararlılık, E3.4. Gerçeği Arama, E3.10. Eleştirel Bakma

**PROGRAMLAR ARASI
BİLEŞENLER**

**Sosyal-Duygusal
Öğrenme Becerileri** SDB2.1. İletişim, SDB2.2. İş Birliği

Değerler D20. Yardımseverlik

Okuryazarlık Becerileri OB3. Finansal Okuryazarlık

**DİSİPLİNLER ARASI
İLİŞKİLER** Felsefe, Tarih

**BECERİLER ARASI
İLİŞKİLER** KB2.5. Sınıflandırma, KB2.8. Sorgulama, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB2.16. Muhakeme,
KB2.18. Tartışma

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ

SOS.12.1.1. Bilim ve toplum ilişkisini çözümleyebilme

- a) *Bilim ve toplum ilişkisini oluşturan unsurları belirler.*
- b) *Bu unsurlar arasındaki ilişkileri belirler.*

SOS.12.1.2. Bilim ve toplum ilişkisi üzerine eleştirel düşünebilme

- a) *Bilim ve güç ilişkisini sorgular.*
- b) *Bilim ve güç ilişkisiyle ilgili akıl yürütür.*
- c) *Akıl yürütmeye ulaştığı çıkarımları yansıtır.*

İÇERİK ÇERÇEVESİ

Bilim ve Toplum İlişkisi
Bilim ve Toplum İlişkisine Eleştirel Yaklaşım

Anahtar Kavramlar

bilimsel topluluk, güç, paradigma, pozitivism

ÖĞRENME KANITLARI (Ölçme ve Değerlendirme)

Bu üniteadaki öğrenme çıktıları; açık uçlu sorular, öz değerlendirme formu, grup değerlendirme formu, dereceli puanlama anahtarı ve kontrol listesi kullanılarak değerlendirilebilir. Performans görevi olarak öğrencilerden bilimsel bilginin güç yapılarıyla olan ilişkisini eleştirel bir bakışla sorguladıkları dijital sunum hazırlamaları ve sınıfta sunmaları istenebilir. Performans görevi sorgulama, akıl yürütme, sunum yapma gibi ölçütleri içeren dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilebilir.

ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI

Temel Kabuller

Öğrencilerin bilimin özelliklerini, toplumsal işlevlerini ve tarihsel gelişimini bildikleri kabul edilir.

Ön Değerlendirme Süreci

Bilimin özellikleri, toplumsal işlevleri ve tarihsel gelişimi ile ilgili kısa cevaplı sorular sorulabilir.

Köprü Kurma

Farklı alanlardaki bilimsel gelişmelerin arka planında yer alan ekonomik ve siyasal motivasyonların neler olabileceği hakkında görüş belirtmeleri istenebilir.

Öğrenme-Öğretme Uygulamaları

SOS.12.1.1

Öğrencilere bilim sosyolojisini tanıtan ve bu alanın önemli isimlerinin [R. Merton (Mörtin), T. Kuhn (T. Kun), B. Latour (Latur) görüşlerini içeren bilgi notu verilir. Bilim sosyal bir etkinlik olduğundan bilimi anlamak ve açıklamak için bilimin kendi iç mantığını incelemenin yetersiz kalacağı vurgulanır ve klasik bilim yaklaşımının (pozitivist yaklaşım) eleştirisine yer verilir. Bilimsel bilginin anlaşılmasında bilim insanları topluluğunun yapısı ve işleyişinin incelenmesinin ve bilimin toplumsal bağlamının göz önünde bulundurulmasının gereği ve bu açıdan sosyolojinin önemi vurgulanır. Öğrencilerin "Bilim insanları tek başına bilimsel bir keşif ya da buluş yapabilir mi?" sorusunu tartışmaları ve bilimin sosyal bir etkinlik olduğuna dair çıkarımda bulunması sağlanır (SDB2.1, KB2.10, KB2.18). Öğrencilerin bu çerçevede Türkiye'de bilimin daha fazla gelişmesi için toplumsal potansiyeli etkili kullanma konusunda neler yapılabileceğini ifade etmesi istenir. Bunun için soru-cevap öğretim tekniği kullanılabilir.

Öğrencilere üzerinde teknoloji, ekonomi, siyaset, kültür, eğitim, ideoloji, sağlık gibi toplumsal unsurların yazılı olduğu kartlar dağıtılır. Farklı kartlarda da tarihsel örnekler (Soğuk Savaş'ta uzay yarışı, Sanayi Devrimi'nde makineleşme, COVID-19 aşısı vb.) yazılıdır. Öğrencilerin kartları eşleştirerek bilimi etkileyen toplumsal unsurları belirlemesi sağlanır (**KB2.5**). İş birlikli olarak öğrencilerden bilim-toplum etkileşiminin nedenleri, sonuçları ve söz konusu etkileşimin nasıl gerçekleştiği üzerine tartışma yapmaları istenir (**SDB2.2, KB2.18**). Bunun için sokratik tartışma veya küçük grup tartışması öğretim tekniği kullanılabilir. Tartışmada teknoloji, ekonomi, siyaset, kültür, eğitim, ideoloji, sağlık gibi toplumsal unsurların bilimi nasıl etkilediği, bilimden nasıl etkilendiği ve bu unsurların bilimsel süreçlere etkisi bağlamında kendi aralarındaki ilişkileri sorgulanır. "Modern bilimin ortaya çıktığı dönemde yaşanan ekonomik, siyasal, kültürel gelişmeler nelerdir? Bilimin gelişimi için bireysel merak yeterli midir? Bilimsel gelişmeyi hangi toplumsal unsurlar yönlendirir? Bilim insanı toplumsal koşullardan bağımsız olabilir mi? Ekonomik faaliyetler bilimin gelişmesinde nasıl rol oynar? Bilim, kapitalizm için bir araç mıdır? Siyasi kararlar bilimsel çalışmaları nasıl biçimlendirir? İdeolojik yaklaşımlar bilimsel çalışmaları nasıl etkiler?" gibi sorulara cevap aranması sağlanır. Tartışma sonunda öğrencilerin bilim-toplum etkileşiminin neden ve sonuçları hakkında görüş oluşturmaları istenir (**E3.10**). Öğrencilerin söz konusu etkileşimin gerçekleşme yolları hakkında kısa bir metin yazması sağlanır. Süreç, açık uçlu sorular ile değerlendirilebilir.

SOS.12.1.2

Öğrencilerin epistemik gerekçelendirme ile iktidar/çıkar dinamiklerini birlikte analiz edebilmeleri için bilim güç ilişkilerini sorgulamaları amaçlanır. Bunun için hazırlanan çalışma kağıdında F. Bacon'un (F. Beykın) "Bilgi güçtür." sözü açıklanır. Bu bağlamda Aydın Sayılı'nın bilimin modern dönemde Batı Avrupa'da büyük bir atılım yapmasını faydacı felsefeyle açıklayan görüşlerine yer verilir. F. Mayor ve A. Forti'nin (F. Mayır, A. Forti) *Bilim ve İktidar* adlı eserinden alıntılanan bir metin verilerek öğrencilerin bu metni bilim ve güç ilişkisi açısından incelemesi sağlanır. Bilimin sadece soyut bir zihinsel faaliyet olarak anlaşılamayacağı, güç ve çıkar ilişkilerinden bağımsız olmadığı, ekonomiyle, siyasetle ulusal ya da kişisel çıkarlarla iç içe geçmiş olduğu, somut aktörler, araçlar, kurumlar ağında üretilen bir pratikler bütünü olduğu ifade edilir. Çalışma kağıdının devamında toplumsal temelde bilimsel araştırmaların güç ile ilişkisini yansıtacak nitelikte örnek durumlar (nükleer enerji, ilaç, kozmetik, yapay zekâ, biyoteknoloji araştırmaları vb.) verilerek öğrencilerin "Bu çalışmaların amacı nedir? Bu araştırmalar için gerekli finansal desteği kim, neden sağlıyor? Bu çalışmaların sonuçları iç ve dış politikada güç dengelerini nasıl etkiliyor?" sorularını cevaplaması sağlanır (**E3.4**).

Bilimin tarih boyunca toplumsal iktidar yapılarını meşrulaştırma veya onlara karşı çıkma aracı olarak nasıl kullanıldığına dair örnekler (Biruni'nin dünyanın yuvarlak ve hareketli olduğu düşüncesi, antropolojinin sömürgeciliği desteklemek için ortaya çıkması fakat 20. yüzyılda sömürgeciliğin eleştirisine yönelmesi, Soğuk Savaş döneminde uzay yarışı vb.) verilir. Bu örneklerden hareketle öğrencilerden bilimin hangi koşullarda özgürleşme aracı, hangi koşullarda ise siyasi baskı aracına dönüştüğünü tartışmaları istenir (**KB2.18**). Tartışma sürecinde "Bilim gerçekten çıkarlardan bağımsız ve tarafsız olabilir mi?" sorusu merkeze alınır ve öğrencilerin bilimsel bilgi üretiminin arka planındaki güç ve çıkar ilişkilerinin tarafsızlığı nasıl etkilendiğini sorgulaması sağlanır (**KB2.8**). Bunun için süreçte bilim güç ilişkilerine dikkat çeken yapılandırılmış sorular kullanılır. Öğrenciler bilimsel bilginin tüm insanlığın yararı için kullanılabilme imkânını sorgular (**D20.3**). Tartışma boyunca öğrencilerin toplumsal ilişkilerin bilimin oluşumuna ve gelişimine nasıl etki ettiği ve bunun anlaşılması açısından sosyolojinin önemi hakkında akıl yürütmesi sağlanır (**KB2.10**).

Öğrencilerden iş birlikli olarak bir bilimsel gelişmeyi (mRNA aşılı, yapay zeka uygulamaları, nükleer araştırmalar vb.) seçip incelemeleri ve bu gelişmede yer alan araştırmacılar, kurumlar, fon kaynakları, araçlar ve yöntemleri gösteren bir bilim ağı çizimleri istenir **(SDB2.2)**. Öğrencilere bilimsel bilginin finansman kaynakları ve bu kaynakların araştırma yönelimlerini nasıl şekillendirdiğine dair veri ve örnekler (ilaç endüstrisinde klinik araştırmaların çoğunlukla büyük ilaç şirketleri tarafından fonlanması ve bunun yeni ilaç geliştirme süreçlerinde kâr güdüsünün öne çıkmasına yol açması vb.) verilir. Bunlar üzerinden öğrencilerin “Ekonomik çıkarlar, bilimsel yönelimleri nasıl belirler?” sorusunu tartışması sağlanır **(OB3, KB2.18)**. Tartışmada bilimin yalnızca teorik doğruluk arayışı değil aynı zamanda maddi ve siyasi güç dengeleri içinde biçimlenen bir etkinlik olduğu sonucuna ulaşmaları için yönlendirici sorular ve ilgili açıklamalar kullanılır. Bunun için soru-cevap öğretim tekniği kullanılabilir. Öğrenciler çağdaş örneklerden yola çıkarak bilimin ekonomi, siyaset ve askeri alanlarla bağlantısını analiz eder. Bu bağlamda yapay zekâ araştırmalarının hem ticari şirketler hem de devlet güvenlik kurumları tarafından fonlanması ve bunun kullanım alanlarını nasıl şekillendirdiği üzerine verilerin incelenmesi sağlanır. Öğrencilerin neden-sonuç ilişkileri kurarak fon kaynağı, araştırma yönelimi ve toplumsal etki arasındaki bağlantıları ortaya koyması sağlanır. Öğrencilerden bilimsel gelişmelerin toplumsal ilişkilerle ilgisi hakkında akıl yürütmeleri istenir **(KB2.16)**. Öğrencilerden yapmış oldukları akıl yürütme sonucunda ulaştıkları çıkarımları yansıtan bir poster hazırlamaları istenir **(E1.3)**. Posterin bilimsel bir gelişme (gen düzenleme teknolojisi, nükleer enerji, yapay zekâ vb.) ile bunun arkasındaki güç ilişkilerini gösteren şema ve kısa bir yorum metni içermesi sağlanır. Süreç, grup veya öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir.

Performans görevi olarak öğrencilerden bilimsel bilginin güç yapılarıyla olan ilişkisini eleştirel bir bakışla sorguladıkları dijital sunum hazırlamaları ve sınıfta sunmaları istenebilir. Bu çerçevede öğrencilerden iş birlikli olarak nükleer teknolojinin hem enerji hem savunma sanayii bağlamında devletlerin güç politikalarıyla nasıl ilişkilendiğini göstermeleri istenebilir. Öğrenciler bu kapsamda şu soruları cevaplar: “Savaşlarda nükleer enerji tesislerinin hedef alınması nasıl yorumlanabilir?”, “Bilimsel bilgilere dünyanın her tarafından bilim insanları ulaşabilir mi?”, “Bilimsel gelişmeler daha çok toplumun ihtiyaçlarından mı, yoksa devletlerin rekabet ve prestij kaygılarından mı beslenir?”, “Bilimsel bilgi üretiminde etik ilkeler mi yoksa ekonomik-politik çıkarlar mı daha belirleyici olmaktadır?”, “Beyin göçünün nedenleri ve sonuçları nelerdir?” Öğrenciler bu kapsamda hazırladıkları sunumu sınıfta paylaşır.

FARKLILAŞTIRMA

Zenginleştirme E. Shils’in (Şils) merkez-çevre kuramının bilim bağlamında uluslararası alana uyarlanması istenebilir. Bu çerçevede çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru gerçekleşen beyin göçü olgusu bilim-güç ilişkileri bağlamında çözümlenerek raporlaştırılabilir. Öğrencilere tüketici davranışlarını yönlendirmek için psikolojinin pazarlama sektörüne nasıl hizmet ettiğine dair araştırma yaptırılarak sonuçları sunum yoluyla aktarmaları istenebilir.

Destekleme Öğrencilere bilimsel kurumlar ile ilgili belgesel filmler izlettirebilir. Bilim-teknoloji-kalkınma ilişkisini gösteren diyagramlar hazırlatılabilir.

ÖĞRETMEN YANSITMALARI

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

2. ÜNİTE: ÖRNEK SOSYOLOJİK UYGULAMALAR

Bu ünite de öğrencilerin güncel toplumsal meseleler hakkında eleştirel düşünebilmesi amaçlanmaktadır.

DERS SAATİ 48

ALAN BECERİLERİ SBAB16. Eleştirel Sosyolojik Düşünme (KB3.3. Eleştirel Düşünme)

KAVRAMSAL BECERİLER -

EĞİLİMLER E1.5. Kendine Güvenme (Öz Güven), E2.1. Empati, E3.3. Yaratıcılık, E3.4. Gerçeği Arama, E3.6. Analitiklik

PROGRAMLAR ARASI BİLEŞENLER

Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri SDB2.1. İletişim, SDB2.2. İş Birliği, SDB2.3. Sosyal Farkındalık, SDB3.1. Uyum, SDB3.2. Esneklik, SDB3.3. Sorumlu Karar Verme

Değerler D2. Aile Bütünlüğü, D8. Mahremiyet, D9. Merhamet, D14. Saygı, D16. Sorumluluk, D20. Yardımseverlik

Okuryazarlık Becerileri OB1. Bilgi Okuryazarlığı, OB2. Dijital Okuryazarlık, OB4. Görsel Okuryazarlık, OB7. Veri Okuryazarlığı, OB8. Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı

DİSİPLİNLER ARASI İLİŞKİLER Felsefe, Tarih

BECERİLER ARASI İLİŞKİLER KB2.3. Özetleme, KB2.5. Sınıflandırma, KB2.8. Sorgulama, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB2.13. Yapılandırma, KB2.14. Yorumlama, KB2.16. Muhakeme (Akıl Yürütme), KB2.18. Tartışma

**ÖĞRENME ÇIKTILARI
VE SÜREÇ BİLEŞENLERİ**

SOS.12.2.1. Güncel toplumsal meseleler hakkında eleştirel düşünebilme

- a) Güncel toplumsal meseleleri sorgular.
- b) Güncel toplumsal meselelerle ilgili akıl yürütür.
- c) Akıl yürütme ile elde ettiği çıkarımları yansıtır.

İÇERİK ÇERÇEVESİ

Güncel Toplumsal Meseleler

- a) Aile, Sosyalizasyon ve Suç İlişkisi
- b) Okul Kültürü
- c) Akran Nezaketine Aykırı Davranışlar
- ç) Dezavantajlı Gruplar
- d) Afetler ve Toplum
- e) Dikkat Ekonomisi

Anahtar Kavramlar

dikkat ekonomisi, okul kültürü, sosyalizasyon, suç

**ÖĞRENME
KANITLARI
(Ölçme ve
Değerlendirme)**

Bu ünitedeki öğrenme çıktıları; dereceli puanlama anahtarı, kontrol listesi, öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir.

Performans görevi olarak öğrencilerden yapmış oldukları akıl yürütme ve ileri sürdükleri yargıları kısa belgesel senaryosu, farkındalık afişi veya sosyal medya kampanyası taslağı şeklinde hazırlamaları ve sınıfta sunmaları istenebilir.

**ÖĞRENME-ÖĞRETME
YAŞANTILARI****Temel Kabuller**

Öğrencilerin sosyolojinin temel kavramlarını ve araştırma yöntemlerini bildiği kabul edilir.

Ön Değerlendirme Süreci

Öğrencilere sosyolojinin temel kavramları ve araştırma yöntemleri hakkında açık uçlu sorular sorulabilir

Köprü Kurma

Öğrencilerin çevrelerinde gözlemlediği toplumsal sorunlar hakkında kısa bilgi vermeleri ve sosyolojinin bu sorunların çözümüne nasıl katkı sağlayacağı konusunda fikir üretmesi sağlanabilir.

**Öğrenme-Öğretme
Uygulamaları****SOS.12.2.1**

Öğrencilerin sırası ile a, b, c, ç, d, e ile belirtilen güncel sorunlar ile ilgili eleştirel düşünme çalışması yapması sağlanır.

- a) Öğrencilere aile bağlarının zayıflamasıyla ortaya çıkan sosyalizasyon sorunlarını sorgulamaları için E. Durkheim'ın toplumsal çözülme (anomi) kavramı ile T. Parsons'un (T. Parsins) aile işlevleri anlayışı hakkında bilgi notu verilerek bu bilgileri özetlemeleri istenir (**KB2.3**). Öğrencilere aile bağlarının zayıflamasıyla ortaya çıkan sosyalizasyon sorunları ve kültürel yozlaşma ile çocuk suçlu sayısının artışı arasındaki ilişkiyi fark edebilecekleri bilgiler ve örnek olaylar verilir. Özet çalışmadan hareketle bu örnek olayların açıklanması sağlanır (**OB7**). Öğrenciler sosyalizasyon sorunlarının çözümünde aile bütünlüğünün önemini belirtir (**D2.1**). Süreçte soru-cevap öğretim tekniği kullanılabilir.

- Öğrenciler “Aile bağlarının zayıflaması çocukların sosyalizasyon sürecini nasıl etkiler?”, “Çocukların suç oranlarının artmasında aile kurumunun zayıflaması dışında hangi toplumsal faktörler (yoksulluk, göç, sosyal medya, dijital platformlar, akran grupları, okul başarısızlığı, toplumsal eşitsizlik vb.) rol oynayabilir?”, “Çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinde aile, devlet, okul ve sivil toplum ne tür sorumluluklar üstlenmelidir?”, “Suç işlemiş çocukların tekrar topluma kazandırılması mümkün müdür?” soruları çerçevesinde çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan toplumsal faktörleri ve suç işleyen çocukların topluma kazandırılmasına yönelik çözüm önerilerini tartışır **(KB2.18)**. Öğrenciler iş birlikli olarak konuyla ilgili bilimsel yayınları, medyadan vaka örneklerini, istatistiksel verileri araştırır **(E3.6, SDB2.2)**. Öğrencilerin ulaştığı çıkarımları yansıtmaları için araştırma sonuçlarını sosyolojik kavramlarla ilişkilendiren kısa bir rapor yazarak sunması sağlanır. Bulgular metin, tablo ve grafikler şeklinde raporda yansıtılır **(E3.4, SDB2.1)**. Süreç, kontrol listesi ile değerlendirilebilir.
- b) Öğrencilere “okul kültürü” kavramının tanımı ve okul kültürünün sosyal-duygusal ve akademik becerilerin geliştirilmesindeki önemini içeren bilgi notu verilir. Öğrencilerin iş birlikli olarak okulun misyonunun, vizyonunun, ilişkilerinin, geleneklerinin, değerlerinin ve normlarının ne olduğunu sorgulaması sağlanır **(SDB2.2, KB2.8)**. Öğrencilerin bu sorgulama sürecinde kendi okullarının kültürüne dair gözlem ve izlenimlerini ifade etmesi istenir. Öğrencilerden iş birlikli olarak okulun tarihi, geçmişte yaşadığı dönüşümler, bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik yapısı ve mezun profili hakkında bir araştırma yapması istenir **(SDB2.2, OB1)**. Öğrencilerin okul paydaşlarıyla (idareciler, öğretmenler, veli, okul aile birliği üyeleri, mezunlar, sınıf temsilcileri, yerel kurumlar) yapılandırılmış sorular (“Okulumuzun en güçlü ve zayıf yönleri nedir?”, “Okulumuzun en çok hangi özelliği öne çıkıyor?”, “Olumlu okul kültürü için neler yapılmalıdır?”, “Okulumuz sahip olduğu içsel ve çevresel potansiyeli kullanabiliyor mu?”, “Okulumuz kurumsal kimliğini nasıl güçlendirebilir?” “Okuldaki iletişim ve iş birliği ortamını nasıl değerlendiriyorsunuz?” vb.) üzerinden röportaj yapmaları sağlanır **(SDB2.1)**. Öğrenciler röportaj yaptığı kişilerin kişisel bilgilerini korur ve elde ettikleri bilgileri etik kurallar çerçevesinde paylaşır **(SDB3.3, D8.2)**. Ayrıca öğrencilere aidiyet duygusu, okulun değerlerini sahiplenme ve öğrenci kulüplerine ilişkin algıların ölçülmesi için anket çalışması yaptırılır. Araştırma, röportaj ve anket sonuçlarından elde edilen veriler birlikte değerlendirilerek bir rapor hazırlamaları sağlanır **(KB2.5)**. Raporda okulun güçlü ve zayıf yönleri, öne çıkan özellikleri ile sorunlu görünen noktaları vurgulanır. Rapordan hareketle öğrencilerin iş birlikli olarak okul kültürüne dair tüm bulgularını yansıttıkları bir sunum hazırlaması ve sınıfta sunması sağlanır **(SDB2.1)**. Sunum sonrasında öğrencilerden olumlu okul kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesi için öneriler alınır.
- Önerilerin uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği hakkında akıl yürütmeleri ve tartışmaları sağlanır **(OB8, KB2.16, KB2.18)**. Bunun için beyin fırtınası tekniği kullanılabilir. Tartışmada engeller ve fırsatlar belirlenir, hangi sorunlara nasıl çözümler getirileceği üzerine görüş geliştirilir ve bu görüşler, okul kültürünü geliştirme planı veya sosyal medya kampanyası gibi ürünler hâlinde sunulur **(SDB3.2)**. Süreç, dereceleme ölçeği, dereceli puanlama anahtarı veya kontrol listesi ile değerlendirilebilir.
- c) Öğrencilere akran nezaketine aykırı davranışlar sorununa ilişkin sosyal-psikolojik gelişimleri göz önünde bulundurularak yazılı-görsel olay örnekleri ve bu örneklerle ilişkin istatistiksel veriler, medya içerikleri ve yönlendirici sorular verilir. Yönlendirici sorular çerçevesinde öğrencilerin birbirlerine saygı duyarak ve fikirlerinin eleştirilmesine açık olarak tartışması sağlanır **(D14.1)**. Bu örnek olaylara dair sosyolojik yorumlarını tartışma sürecinde sunmaları istenir **(SDB2.1, OB4, KB2.18)**. Süreçte soru-cevap veya beyin fırtınası öğretim tekniği kullanılabilir.

Öğrencilerin iş birlikli olarak akran nezaketine aykırı davranışlar hakkında sosyolojik düşünme biçimine uygun çıkarımlar yapması sağlanır (**SDB2.2, KB2.10**). Aynı sorun hakkında bir psikolog, tarihçi, felsefeci ve hukukçunun nasıl bir yaklaşım sergileyebileceği hakkında tahminde bulunmaları sağlanır. Süreç, açık uçlu sorular ile değerlendirilebilir.

- ç) Dezavantajlı grupların (göçmenler, yaşlılar, engelli bireyler, yoksullar) toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorunları yansıtan yazılı veya görsel materyaller üzerinden öğrencilerin bu materyallerde geçen sorunların neler olduğunu sorgulaması sağlanır (**OB4, KB2.8**). İlgili sorunlardan etkilenen insanların duygularını, düşüncelerini anlaması ve içselleştirmesi için empati kurdurulur (**E2.1**). Bunun için empati haritası kullanılabilir. Dezavantajlı gruplardan engelli bireylerin yaşadığı zorluklar hakkında öğrencilerden saha çalışması yapmaları istenir. Öğrencilerin ilgili derneklere giderek kamusal alanda yaşadıkları sorunlar hakkında görüşme yapması sağlanır. Bunun için görüşme formu uygulanır. Öğrencilerin görüşmede ilgili durum hakkında engellilerin başından geçen hikâyeleri izin alarak not alması sağlanır (**D8.4**). Notları inceleyerek grubun odaklandığı sorun, sorunun yaşanma sıklığı, grup üyelerinin tepkileri ve olaydan etkilenme düzeylerini belirlemeleri ve sonuçları tablo hâlinde özetlemeleri istenir (**KB2.3**). Öğrenciler başkalarının yaşadığı sorunları anladıklarını gösteren yargılarda bulunur (**SDB2.3**). Öğrencilerden ilgili sorunlar üzerinde akıl yürüterek çözüm önerisi oluşturmaları istenir.

Öğrencilerin ulaştıkları çıkarımları yansıtmaları için, içinde oluşturdukları tablo ile araştırma sorusu ve amacının, görüşülen kişilerin özelliklerinin, görüşme öncesi hazırlıkların, görüşme sırasında yaşananların, araştırma sonunda oluşturdukları tablo verilerinin ve çözüm önerilerinin yer aldığı bir rapor hazırlaması sağlanır. Raporun dijital verilere dönüştürülerek sınıfta paylaşılması sağlanır (**OB2**). Süreç, dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilebilir.

- d) Öğrencilere afet gibi olağandışı durumlarda toplumsal düzenin nasıl kesintiye uğradığını ve bu durumun toplumsal yaşamı nasıl dönüştürdüğünü anlatan bilgi görseli sunulur. Bilgi görselinde afet sırasında aile, ekonomi, siyaset, eğitim gibi temel toplumsal kurumların işlevlerinin kısmen veya tamamen aksadığı bu yüzden hayatın devamı için yardım ve dayanışmaya ihtiyaç duyulduğu vurgulanır.

Bu yardımların sosyal organizasyon eksikliği, koordinasyonsuzluk, güven gibi sebeplerle dengeli, adaletli, sürdürülebilir bir biçimde dağıtılamadığı örneklerle açıklanır. Öğrencilerden kendi örneklerini vermeleri istenir. Bunlardan hareketle öğrencilerin dayanışmanın hangi semboller, normlar, değerler ve kültürel kodlar aracılığıyla sürdürüldüğünü, afet ortamında hangi sosyal rollerin ve statülerin öne çıktığını, bireyler ve topluluklar arasındaki güvenin ve sosyal ilişkilerin hangi mekanizmalar üzerinden inşa edildiğini sorgulaması sağlanır (**D9.2, KB2.8**). Öğrencilerden olağandışı koşullarda toplumsal düzenin yeniden nasıl örgütlenebileceğini yorumlaması istenir (**KB2.14**). Öğrenciler olağan yaşam koşullarına dönene kadar insanların temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan dayanışma sisteminin olası sorunlarını belirler. Dayanışma ağlarının güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?, "İhtiyaçların tespiti, bilgi akışının sağlanması, tedarik zincirlerinin kurulması nasıl sağlanır?", "Koordinasyon eksikliği hangi yapısal ve örgütsel faktörlerden kaynaklanabilir?" ve "Hangi sosyal, kültürel ve kurumsal unsurlar dayanışmayı daha etkili ve sürdürülebilir hâle getirir?" gibi sorular üzerinde tartışır (**KB2.18**). Tartışmalar sırasında öğrenciler, sorunların nedenleri, sonuçları ve çözüm yolları üzerine akıl yürütür (**E3.6, SDB3.1, D16.2, KB2.16**).

Bunun için neden-sonuç diyagramı öğretim tekniği kullanılabilir. Öğrenciler sosyal kurumların işlevsizleştiği afet durumunda ortaya çıkan boşluğun doldurulması amacıyla sosyoloji bilgilerinden yararlanarak bir afet dayanışma ve sosyal organizasyon modeli tasarlar (**E3.3, D20.3**). Bu model, olağandışı durumlarda toplumsal işleyişin yeniden sağlanmasını mümkün kılacak şekilde yapılandırılır (**KB2.13**). Modelde hangi aktörlerin hangi rollerle dayanışmaya katılacağı, hangi semboller ve ritüellerin aidiyet duygusunu güçlendireceği, hangi kültürel pratiklerin dayanışmayı yönlendireceği ve güvenin nasıl inşa edileceği ayrıntılı olarak belirlenir. Öğrenciler tasarladığı modeli tanıtan bir sunum hazırlayarak sunar (**E1.5**). Süreç, kontrol listesi veya öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir.

- e) Öğrencilere dikkat ekonomisi kavramıyla ilgili bilgi notu verilir. Bilgi notunda tüketim toplumunda ya da endüstri sonrası çağda en fazla kazanç getiren sektörlerin başında enformasyon ve dijital eğlence sektörünün geldiği, sosyal medya ve diğer dijital platform kullanıcılarının sürekli bazı unsurlarla (dikkatlerini çalmak için rekabet eden bildirimler, kişiselleştirilmiş içerik akışları, resimler, sesler, videolar, durum güncellemeleri, reklamlar) karşılaştıkları ve bu enformasyon yağmurunun dikkat yoksullaşmasına yol açtığına değinilir. H. Simon'un (H. Saymın) "Enformasyon bolluğu dikkat kıtlığı yaratır." sözü hatırlatılır ve içeriklere erişimin sınırsızlaştığı çağımızda asıl değerli hâle gelen şeyin insanın dikkati olduğu vurgulanır. Öğrencilerden sosyal medya ve diğer dijital platformların hangi yöntemlerle (bildirimler, algoritmalar, kısa süreli videolar, kişiselleştirilmiş içerikler) dikkatlerini sürekli olarak çekmeye çalıştığını kendi deneyimlerinden örneklerle tartışmaları istenir (**KB2.18**). Öğrencilerin dikkat ekonomisi sorununun nedenlerini sorgulaması sağlanır. Süreçte soru-cevap tekniği kullanılabilir. Öğrencilerden sürekli dikkatlerinin çalınmasının hayatlarının hangi alanlarında sorun çıkardığı konusunda (ders çalışmada odaklanma, aile içi ilişkilerin zayıflaması, uyku düzeni, zaman yönetimi, zihinsel yorgunluk) akıl yürütmeleri istenir (**KB2.16**).

Öğrenciler iş birlikli olarak kendi okullarında veya çevrelerinde sosyal medya kullanımının bireysel dikkat dağınıklığı, sosyal ilişkilerde yüzeysellik veya bilgi kirliliği gibi sonuçlarını anlamaya yönelik anketler, gözlemler ve görüşmeler tasarlar (**SDB2.2**). Elde ettikleri bulguları, dikkat ekonomisinin insan hayatını nasıl etkilediğine dair kuramsal tartışmalarla birleştirerek sınıfta sunum yaparak paylaşımları sağlanır (**E1.5**). Süreç, öz değerlendirme formu ile değerlendirilebilir.

FARKLILAŞTIRMA

Zenginleştirme Öğrenciler, yapay zekâyı üreten ülkeler ile sadece kullanıcı düzeyinde olan ülkelerin yapay zekâ kullanımının kültürel, ekonomik ve siyasal sonuçlarından nasıl etkilenebileceklerini karşılaştırmalı olarak araştırıp raporlaştırabilir.

Destekleme Öğrencilere sosyolojik araştırmalarda kullanılan yöntemlerin aşamalarını gösteren görseller verilebilir.

ÖĞRETMEN YANSITMALARI

Programa yönelik görüş ve önerileriniz için karekodu akıllı cihazınıza okutunuz.

